

Μακρυά

Λουίτζι Πιραντέλο

Μετάφραση: Χρίστος Αλεξανδρίδης

 ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μακριά

// Νουβέλα

Λουίτζι Πιραντέλο (1867-1936)

Μετάφραση από τα ιταλικά: **Χρίστος Αλεξανδρίδης**

Επιμέλεια κειμένου: **Λίτα Κοταρά**



</> ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

www.openbook.gr

Επιμέλεια έκδοσης: Γιάννης Φαρσάρης

ISBN 978-618-5444-41-9

Εικόνα εξωφύλλου:

«Πορτρέτο ενός ναύτη» - Ελαιογραφία του ιταλού [Anselmo Bucci](#) (1887–1955)



Η νουβέλα *Μακριά* του Λουίτζι Πιραντέλο διανέμεται ελεύθερα στο διαδίκτυο σε μορφή ψηφιακού βιβλίου υπό άδεια [Creative Commons BY- NC- ND](#)

[Αναφορά δημιουργού – Μη εμπορική χρήση – Όχι παράγωγα έργα]

ΜΑΚΡΙΑ

ΛΟΥΙΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΟ

ΜΑΚΡΙΑ

Λουίτζι Πιραντέλο

Μετάφραση: Χρίστος Αλεξανδρίδης

Νουβέλα



ΜΑΚΡΙΑ

I



Aφού έψαξε μάταια παντού το ένα και το άλλο ρούχο και αφού βλαστήμησε: *-Να πάρει ο διάολος!-* ποιος ξέρει πόσες φορές, ξεφυσώνοντας και γρυλίζοντας και κάνοντας κάθε είδους οργισμένες χειρονομίες, στο τέλος ο Πιέτρο Μίλιο (ή δον Παράντσα¹, όπως τον φώναζαν στο χωριό) ένιωσε την ανάγκη να ξεσπάσει πηγαίνοντας να φωνάξει στον μεσότοιχο που χώριζε το δωμάτιό του από εκείνο της ανιψιάς του Βενερίνας:

-Κοιμήσου, κοιμήσου! μέχρι το μεσημέρι, καλή μου. Σε προειδοποιώ όμως ότι σήμερα δεν θα πάει ο βλάκας να πιάνει ψάρια για σένα².

Και πράγματι εκείνο το πρωί ο δον Παράντσα δεν μπορούσε να πάει για ψάρεμα, όπως το συνήθιζε εδώ και χρόνια. Έπρεπε (να πάρει ο διάολος!) να φορέσει τα καλά του ρούχα, *να μπει μες στο κουκούλι*, σύμφωνα με τον δικό του τρόπο έκφρασης. Φυσικά! αφού ήταν υποπρόξενος, αυτός, της Σουηδίας και της Νορβηγίας. Και η Βενερίνα, που από το προηγούμενο βράδυ γνώριζε για τον κοντινό ερχομό του νέου νορβηγικού ατμόπλοιου – κοίταξε να δεις! –

¹ Paranza είναι η μηχανότρατα στα ιταλικά, επομένως το παρατσούκλι του ήταν, θα λέγαμε, δον Μηχανότρατα (σ.τ.μ.)

² Εδώ ο Πιραντέλο παίζει με τα λόγια μιας πολύ γνωστής ιταλικής παροιμίας που λέει: *Chi dorme, non piglia pesci* που σημαίνει: *Όποιος κοιμάται, δεν πιάνει ψάρια* (σ.τ.μ.)

δεν του είχε ετοιμάσει ούτε το κολλαριστό πουκάμισο, ούτε τη γραβάτα, ούτε τα κουμπιά, ούτε τη ρεντιγκότα: τίποτα, τέλος πάντων.

Σε δύο συρτάρια του κομό, εκεί που μπαίνουν τα πουκάμισα, είδε να το βάζουν στα πόδια έντρομες κατσαρίδες.

-Με την άνεσή σας! Με την άνεσή σας! Συγνώμη για την ενόχληση!

Στο τρίτο, ένα μόνο πουκάμισο, ποιος ξέρει πότε είχε κολλαριστεί, κιτρινισμένο. Ο δον Παράντσα το τράβηξε έξω κρατώντας το στα δύο δάχτυλα, προσεκτικά, σαν να φοβόταν μήπως κι εκείνο το κατοικούσαν τα γόνιμα ζώφια των δύο επάνω ορόφων. Κατόπιν, παρατηρώντας τον γιακά, το πλαστρόν και τα ξεφτισμένα μανίκια:

-Μπράβο! – πρόσθεσε. – Βγάλατε και γένια;

Και βάλθηκε να τρίβει τα ξέφτια με ένα κομμάτι κερι από λίπος.

Ήταν φανερό ότι όλα τα άλλα πουκάμισα (που δεν θα ήταν και πολλά) περίμεναν μήνες μες στο πανέρι των ασπρορούχων που θα τα έστελναν για πλύσιμο τα εμπορικά καράβια της Σουηδίας και της Νορβηγίας.

Ως υποπρόξενος της Σκανδιναβίας στο Πόρτο Εμπέντοκλε, ο δον Παράντσα έκανε ταυτόχρονα και τον διερμηνέα στα λίγα ατμόπλοια που έρχονταν να φορτώσουν θειάφι από εκεί. Για κάθε καράβι και ένα κολλαριστό πουκάμισο: όχι περισσότερα από δύο ή τρία το χρόνο. Για το κολλάρισμα, λίγα τα έξοδα.

Φυσικά δεν θα μπορούσε να ζήσει με τα ελάχιστα έσοδα από αυτή την ευκαιριακή απασχόληση, χωρίς τη βοήθεια του καθημερινού ψαρέματος και μιας φτωχής συνταξούλας που έπαιρνε ως διωχθείς πολιτικά. Επειδή, μάλιστα κύριοι, ζώο δεν έγινε μόλις χθες – όπως ο ίδιος συνήθιζε να λέει: -ζώο και με το παραπάνω υπήρξε πάντα: είχε πολεμήσει γι' αυτή την αγαπητή πατρίδα και καταστράφηκε.

Γι' αυτό, *αγαπητή-πατρίδα* ήταν και το όνομα που μ' αυτό αποκαλούσε καμία φορά και την άθλια ρεντιγκότα του.

Είχε έρθει από το Τζιρτζέντι για να κατοικήσει στη *Μαρίνα*, όπως ονομάζονταν τότε εκείνα τα τέσσερα σπιτάκια στην ακροθαλασσιά, που πάνω

στους τοίχους τους, όταν φυσούσε ο σιρόκος, έπεφταν αγριεμένα τα αφρισμένα κύματα. Θυμόταν τότε που το Πόρτο Εμπέντοκλε δεν είχε παρά έναν μικρό μόλο, που τώρα τον έλεγαν Παλιό Μόλο, κι εκείνον τον ψηλό, σκοτεινό, τετράγωνο πύργο, χτισμένο ίσως ως φρούριο τον καιρό των Αραγονέζων και όπου κρατούσαν σε καταναγκαστικά έργα τους κατάδικους: τους μόνους άρχοντες του χωριού, τους καημένους!

Ήταν οι εποχές που ο Πιέτρο Μίλιο έβγαζε λεφτά με το τσουβάλι! Διερμηνείς, για όλα τα εμπορικά ατμόπλοια που άραζαν στο λιμάνι, δεν ήταν άλλοι από τον ίδιο κι εκείνον τον ψηλοτέλεκα τον Αγκοστίνιο Ντι Νίκα, που έτρεχε από πίσω του, τότε, σαν πεινασμένο σκυλάκι για να μαζέψει από κάτω τα ψίχουλα που εκείνος άφηνε να πέσουν. Οι καπετάνιοι, οποιουδήποτε έθνους και αν ήταν, θα έπρεπε να αρκεστούν σ' εκείνες τις τέσσερις γαλλικές λέξεις που τους πετούσε κατά πρόσωπο, ατάραχος, με γνήσια σικελική προφορά: - μοσιούρ, σιοσέ κ.τ.λ.

-Η αγαπητή πατρίδα όμως! η αγαπητή πατρίδα!

Μία μόνο ήταν πραγματικά η ατυχία του don Παράντσα: το γεγονός ότι ήταν είκοσι χρονών το 1848. Εάν ήταν δέκα ή πενήντα, δεν θα είχε καταστραφεί. Δεν ήταν, λοιπόν, δικό του φταίξιμο. Κι ενώ οι υποθέσεις του πήγαιναν καλά, είχε μπλέξει σε πολιτικές συνωμοσίες και αναγκάστηκε να καταφύγει στη Μάλτα. Η ατυχία του να είναι τριάντα δύο χρονών το 1860 ήταν (γνωστό αυτό!) φυσική συνέπεια της πρώτης. Ήδη στη Μάλτα, στη Βαλέτα, εκείνα τα δώδεκα χρόνια είχε προοδεύσει λίγο, με τη βοήθεια των άλλων αυτοεξόριστων. Το 1860 όμως! Το σκεφτόταν και έτρεμε ακόμα. Στο Μιλάτσο, μια σφαίρα στο στήθος: και εκείνο το δώρο ενός σπλαχνικού στρατιώτη των Βουρβόνων δεν μπόρεσε να το εκμεταλλευτεί: είχε μείνει ζωντανός³!

³ Ο συγγραφέας αναφέρεται στην ιστορική περίοδο γνωστή ως Risorgimento (Ιταλική Παλιγγενεσία) που στα μέσα του 18^{ου} αιώνα βλέπει τα διάφορα κρατίδια και βασιλεία της ιταλικής χερσονήσου να ενώνονται σε ένα ενιαίο κράτος, το Βασίλειο της Ιταλίας. Ειδικά στη Σικελία, στον τόπο όπου εκτυλίσσεται η παρούσα αφήγηση και πατρίδα του συγγραφέα, χρειάστηκε να εκστρατεύσει ένα σώμα χιλίων ανδρών με επικεφαλής τον Γαριβάλδη, για να αφαιρέσει την εξουσία από την ηγεμονία των Βουρβόνων και των φεουδαρχών του νησιού (σ.τ.μ.)

Όταν γύρισε στο Πόρτο Εμπέντοκλε βρήκε το χωριό να έχει μεγαλώσει σαν από θαύμα, σε βάρος του παλιού Τζιρτζέντι που, σκαρφαλωμένο επάνω στον ψηλό λόφο, περίπου τέσσερα μίλια από τη θάλασσα, είχε παραδοθεί σ' έναν θάνατο αργό, για τέταρτη ή πέμπτη φορά, κοιτάζοντας από τη μια μεριά τα ερείπια του αρχαίου Ακράγαντα και από την άλλη το λιμάνι του νεογέννητου χωριού. Και στη θέση του ο Μίλιο βρήκε πολλούς άλλους διερμηνείς, τον ένα πιο μορφωμένο από τον άλλο, σε συναγωνισμό μεταξύ τους.

Ο Αγκοστίνο Ντι Νίκα, μετά την αναχώρηση αυτού στην εξορία, είχε μείνει μόνος, είχε θησαυρίσει και έπαψε να κάνει τον διερμηνέα για να ασχοληθεί με το εμπόριο με ένα βαποράκι ιδιοκτησίας του, που πηγαινοερχόταν σαν σαΐτα ανάμεσα στο Πόρτο Εμπέντοκλε και στα δυο γειτονικά νησάκια της Λαμπεντούζα και της Παντελεριά.

-Αγκοστίνο, και η πατρίδα;

Ο Ντι Νίκα, σοβαρός σοβαρός, χτυπούσε με το χέρι του τα κέρματα που είχε μες στο σσεπάκι του γιλέκου του:

-Να την εδώ!

Είχε μείνει όμως ίδιος κι απaráλλακτος, πρέπει να το ομολογήσουμε, χωρίς έπαρση. Η μητέρα φύση, όταν τον έπλασε, δεν είχε ξεχάσει τη μύτη. Τι μύτη! Ένα ιστίο! Στο κεφάλι, το ίδιο πάντα μπερέ από ύφασμα με το γέισο από δέρμα και σε όλους όσους τον ρωτούσαν γιατί, με τόσα λεφτά, δεν επέτρεπε στον εαυτό του το λούσο ενός καπέλου:

-Δεν είναι για το καπέλο, κύριοι, - απαντούσε το ίδιο πάντα - αλλά για τις συνέπειες του καπέλου.

Ποιος τη χάρη του! – «Εγώ» σκεφτόταν ο δον Παράντσα, «με όλη μου τη φτώχεια, φοράω τη ρεντιγκότα και ένα κολλάρο που σφίγγει το λαιμό. Είμαι υποπρόξενος, εγώ!»

Ναι, και εάν καμιά μέρα δεν του πήγαινε καλά το ψάρεμα, διέτρεχε τον κίνδυνο να πάει για ύπνο νηστικός, αυτός και η ανιψιά του, η κακόμοιρη η ορφανή, που του την άφησε ο αδελφός του, και αυτός τόσο άτυχος, που

μόλις ξεμπάρκαρε στην Αμερική, πέθανε από κίτρινο πυρετό. Αλλά ο δον Παράντσα είχε για ανταμοιβή τα μετάλλια του '48 και του '60!

Με το καλάμι του ψαρέματος στο χέρι και τα μάτια καρφωμένα στον επιπλέοντα φελλό, απορροφημένος στις αναμνήσεις της μακροχρόνιας ζωής του, του ερχόταν συχνά να κουνάει με πίκρα το κεφάλι. Κοίταζε τους δύο κυματοθραύστες του νέου λιμανιού, που τώρα εισχωρούσαν στη θάλασσα σαν δύο μακριοί βραχίονες για να αγκαλιάσουν τον μικρό Παλιό Μόλο, στον οποίο, χάρη στην προκουμαία, επιφυλάχθηκε η τιμή να φιλοξενεί την έδρα του Λιμεναρχείου και το λευκό πύργο του κυρίως φάρου· κοίταζε το χωριό που απλωνόταν μπροστά στα μάτια του από τον πύργο που τον έλεγαν *Ραστίλιο* στην άκρη του Μόλου μέχρι το σιδηροδρομικό σταθμό εκεί κάτω και του φαινόταν ότι, όπως επάνω του είχαν πέσει τα χρόνια και οι συμφορές, έτσι αναπτύχθηκαν και όλα εκείνα εκεί τα σπίτια, χτισμένα σχεδόν το ένα επάνω στο άλλο, μέχρι να σκαρφαλώσουν ως την άκρη του μαργώδους οροπέδιου που έπεφτε απότομα στην ακτή, με το μικρό και λευκό του κοιμητήριο εκεί κάτω, με τη θάλασσα μπροστά και την εξοχή πίσω. Το πυρακτωμένο μαργώδες πέτρωμα, χτυπημένο από τις ακτίνες του ήλιου που πήγαινε να δύσει, έλαμπε κατάλευκο, ενώ η θάλασσα κοντά στην ακτή, είχε ένα σκούρο πράσινο χρώμα σαν το γυαλί του μπουκαλιού και χρύσιζε ολόκληρη στην τρεμάμενη απεραντοσύνη του πλατιού ορίζοντα που τον έκλεινε στ' ανατολικά η Πούντα Μπιάνκα και στα δυτικά το ακρωτήριο Ροσέλο.

Εκείνη η μυρωδιά της θάλασσας ανάμεσα στους κυματοθραύστες, η μυρωδιά του αλμυρού ανέμου που κάποια πρωινά, ενώ πήγαινε για ψάρεμα, τον ανεμόδερνε τόσο δυνατά που του εμπόδιζε την αναπνοή ή το βήμα κάνοντας να ανεμίζει το πανωφόρι και το παντελόνι του, η ξεχωριστή μυρωδιά που η σκόνη του θειαφιού σκόρπιζε παντού και ανακατευόταν με τον ιδρώτα των ανθρώπων που μοχθούσαν, η μυρωδιά από το κατράμι, η μυρωδιά από τα παστά, η βρώμα που ανέδυε ο γιαλός από την ζύμωση όλου εκείνου του μίγματος από ξερά φύκια και υγρή άμμο, όλες οι μυρωδιές εκείνου του χωριού, που είχε μεγαλώσει σχεδόν μαζί του, ήταν τόσο γεμάτες με αναμνήσεις για τον δον Παράντσα που, παρά τη μίζερη ζωή του, ήταν γι' αυτόν μια λύπη να σκέφτεται ότι τα χρόνια που τον γερνούσαν αποτελούσαν, αντίθετα, για το

χωριό την πρώτη παιδική του ηλικία· και ήταν γεγονός ότι το χωριό ζωντάνευε μέρα τη μέρα με τους νέους κι αυτόν, τον γέρο, τον είχαν αφήσει πίσω, στην άκρη, χωρίς να νοιάζεται κανείς. Κάθε πρωί, με την αυγή, από τα σκαλιά του Μοντόρο, η δυνατή φωνή ενός τελάλη καλούσε όλους για δουλειά στην ακτή:

-Θαλασσινοί, εμπρός όλοι στη δουλειά!

Ο δον Παράντσα τα άκουγε από το κρεβάτι, κάθε αυγή, εκείνα τα τρία καλέσματα και σηκωνόταν κι εκείνος, αλλά για να πάει να ψαρέψει, μουρμουρίζοντας. Ενώ ντυνόταν, άκουγε κάτω να τρίζουν τα κάρρα γεμάτα θειάφι, κάρρα χωρίς σουστές, οπλισμένα με σίδερο, που τραμπολίζονταν πάνω στα μουσκεμένα χαλίκια του μεγάλου, σκονισμένου δρόμου, γεμάτου με αδύνατα γαϊδουράκια σελωμένα, που έφταναν σε μπουλούκια, φορτωμένα και αυτά με δυο σακιά θειάφι σαν αντίβαρο. Κατεβαίνοντας στην ακροθαλασσιά έβλεπε τα караβάκια με το τριγωνικό πανί τους κατεβασμένο στα μισά του καταρτιού να περιμένουν να φορτώσουν πέρα από τον ανατολικό κυματοθραύστη, κατά μήκος της ακτής, όπου σχημάτιζε σειρές το μεγαλύτερο μέρος του αποθηκευμένου θειαφιού. Κοντά στους σωρούς από θειάφι υπήρχαν οι στατήρες όπου ζύγιζαν το θειάφι και μετά το φόρτωναν στους ώμους των θαλασσινών, που τους προστάτευε ένας σάκος προσαρμοσμένος στο μέτωπο. Ξυπόλητοι, με πάνινα παντελόνια οι θαλασσινοί κουβαλούσαν τα φορτία μέχρι τα караβάκια βουτώντας μες στο νερό μέχρι τους γοφούς και τα караβάκια, μόλις γέμιζαν, άπλωναν το πανί και πήγαιναν να ξεφορτώσουν το θειάφι στα εμπορικά ατμόπλοια που ήταν αγκυροβολημένα στο λιμάνι ή έξω από αυτό. Έτσι, μέχρι τη δύση του ήλιου, όταν ο σιρόκος δεν εμπόδιζε το φόρτωμα.

Και αυτός; Αυτός εκεί, με το καλάμι του ψαρέματος στο χέρι. Και συχνά κουνώντας με θυμό εκείνο το καλάμι, τύχαινε να μουρμουρίζει, μέσα από τα σαν τζίβα γένια του, σε αντίθεση με το σκουρόχρωμο της ψημένης από τον ήλιο επιδερμίδας του και με τα πρασινωπά και νερουλά μάτια του:

-Να πάρει ο διάολος! Δεν μου αφήσαν ούτε ψάρια μέσα στη θάλασσα!

II



Καθισμένη στο κρεβάτι, με τα μαύρα μαλλιά της αχτένιστα και τα μάτια πρησμένα από τον ύπνο, η Βενερίνα δεν αποφάσιζε ακόμη να βγει από το δωματιάκι της, όταν άκουσε στη σκάλα ένα συγκεχυμένο σύρσιμο ποδιών ανακατεμένο με λαχανιασμένα αγκομαχητά και το θείο της που φώναζε:

-Σιγά, σιγά! Φτάσαμε.

Έτρεξε να ανοίξει την πόρτα· στάθηκε σαστισμένη, έκπληκτη, αναφωνώντας:

-Θεέ μου! Τι έγινε;

Μπροσ στην πόρτα, στη στενή σκάλα, ένα είδος φορείου που το σήκωνε με δυσκολία μια ομάδα από ασθμαίνοντες, τσακισμένους ναύτες. Κάτω από μια μεγάλη κουβέρτα από χοντρό μάλλινο ύφασμα κάποιος ήταν ξαπλωμένος επάνω σ' εκείνο το φορείο.

-Θείε! Θείε! – φώναξε η Βενερίνα.

Η φωνή όμως του θείου τής απάντησε πίσω από εκείνη την ομάδα των ανδρών που λαχάνιαζε ανεβαίνοντας τα τελευταία σκαλοπάτια.

-Δεν είναι τίποτα, μη φοβάσαι! Ψάρεψα και σήμερα το πρωί! Η χάρη του Θεού δεν μας εγκαταλείπει. Σιγά, σιγά, παιδιά μου: φτάσαμε. Περάστε από εδώ. Τώρα θα τον βολέψουμε στο κρεβάτι μου.

Η Βενερίνα είδε πλάι στο θείο της ένα νέο άντρα, γίγαντα, ξένο στην όψη, ξανθό και με το πρόσωπο λίγο καπνισμένο, που κρατούσε ένα κιβωτιάκι κάτω από το μπράτσο· έπειτα χαμήλωσε τα μάτια επάνω στο φορείο, που οι ναύτες, για να πάρουν μια ανάσα, είχαν απιθώσει κοντά στην είσοδο, και ρώτησε:

-Ποιος είναι; Τι έγινε;

-Καινούριο είδος ψαριού, μην ταράζεσαι! – της απάντησε ο δον Πιέτρο, προκαλώντας το γέλιο των ναυτών που σκούπιζαν τον ιδρώτα από το μέτωπό τους. – Πραγματική θεία χάρη! Εμπρός, παιδιά, ας βιαστούμε. Από εδώ, στο κρεβάτι μου.

Και οδήγησε τους ναυτικούς με το άχαρο φορτίο στο δωμάτιό του που ήταν ακόμη άνω-κάτω.

Ο ξένος, παραμερίζοντας όλους, έσκυψε επάνω στο φορείο· τράβηξε προσεκτικά την κουβέρτα και κάτω από τα μάτια της Βενερίνας, που ανατρίχιασε, αποκάλυψε έναν κακομοίρη άρρωστο πετσί και κόκκαλο, που είχε γουρλωμένα από το σάστισμα κάτι μάτια τεράστια με ένα καθάριο γαλανό χρώμα, που έμοιαζαν σχεδόν γυάλινα, επάνω στο αρρωστιάτικο ισχνό πρόσωπο όπου τα γένια είχαν ξαναφυτρώσει· στη συνέχεια, με μητρική φροντίδα τον ανασήκωσε σαν μωρό και τον έβαλε να ξαπλώσει επάνω στο κρεβάτι.

-Φύγετε όλοι, φύγετε όλοι! – διέταξε ο δον Πιέτρο. – Ας τους αφήσουμε μόνους τώρα. Για σας, παιδιά, θα φροντίσει ο καπετάνιος του Χάμερφεστ. - Ξανάκλεισε την πόρτα και πρόσθεσε, απευθυνόμενος στην ανιψιά: - Βλέπεις; Μετά λες πως δεν είμαστε τυχεροί. Ένα ατμόπλοιο κάθε που πεθαίνει ένας Πάπας· αλλά όταν έρχεται είναι το μάνα από τον ουρανό! Ας ευχαριστήσουμε το Θεό.

-Μα ποιος είναι; Μπορώ να μάθω τι έγινε; - ξαναρώτησε η Βενερίνα.

Και ο δον Παράντσα:

-Τίποτα! Ένας ναυτικός άρρωστος από τύφο, ετοιμοθάνατος. Ο καπετάνιος είδε στο πρόσωπό μου ένα κορόιδο και είπε: «Κοίτα, θέλω να σου κάνω ένα δωράκι, καλέ μου άνθρωπε». Εάν εκείνος ο κακομοίρης πέθαινε στο ταξίδι, θα κατέληγε στο στόμα κάποιου καρχαρία· αντί γι' αυτό κατάφερε να φτάσει μέχρι το Πόρτο Εμπέντοκλε, επειδή ήξερε ότι εκεί βρίσκεται ο Πιέτρο Μίλο, το γαϊδούρι. Αρκετά. Θα πάω σήμερα κιόλας στο Τζιρτζέντι για να του βρω μια θέση στο νοσοκομείο. Θα περάσω πρώτα από τη θεία σου δόνα Ροζολίνα! Θέλω να ελπίζω ότι θα μου κάνει τη χάρη να σου κρατήσει συντροφιά μέχρι να γυρίσω από το Τζιρτζέντι. Ας ελπίσουμε ότι για απόψε έχουμε τελειώσει. Για περίμενε... πρέπει να πω...

Ξανάνοιξε την πόρτα και είπε κάτι στα γαλλικά στον ξένο νέο, που ένευσε μερικές φορές με το κεφάλι για απάντηση· μετά, βγαίνοντας, είπε στην ανιψιά:

-Πρόσεξε· εσύ θα μείνεις από εδώ, στο δωμάτιό σου. Πηγαίνω και επιστρέφω με τη θεία σου.

Στο δρόμο, σε όσους τον ρωτούσαν, απαντούσε συνέχεια, χωρίς να γυρίζει το κεφάλι:

-Ψάρεμα, ψάρεμα θαλάσσιου ελέφαντα!

Παραμερίζοντας την υπηρέτρια, μπήκε στο σπίτι της δόνας Ροζολίνας. Τη βρήκε ντυμένη με το μεσοφόρι κι ένα πουκάμισο, με γυμνά τα αδύνατα μπράτσα της και μια πετσέτα ριγμένη στους ισχνούς, μικρούς της ώμους, ενώ ετοίμαζε το πιτουρόνερο για να πλύνει το πρόσωπό της.

-Να πάρει η οργή! – τσίριξε η πενηντατετράχρονη γεροντοκόρη, πηγαίνοντας μ' ένα πήδημα να κρυφτεί πίσω από ένα παραβάν. – Ποιος μπήκε; Τι τρόπος είναι αυτός!

-Έχω κλειστά τα μάτια, έχω κλειστά τα μάτια! – διαμαρτυρήθηκε ο Πιέτρο Μίλιο. – Δεν βλέπω τα κάλλη σας!

-Γρήγορα, γυρίστε!- διέταξε η δόνα Ροζολίνα.

Ο δον Πιέτρο υπάκουσε και μετά από λίγο άκουσε την πόρτα του δωματίου να κλείνει με θόρυβο. Μέσα από εκείνη την πόρτα της διηγήθηκε τι του είχε συμβεί, παρακαλώντας την να κάνει γρήγορα.

Αδύνατον! Εκείνη, η δόνα Ροζολίνα, να βγει από το σπίτι τέτοια ώρα; Αδύνατον! Έκτακτη περίπτωση, ναι. Εκείνος ο άρρωστος, όμως, ήταν γέρος ή νέος;

-Για όνομα του Θεού! – βόγκηξε ο δον Πιέτρο. – Στην ηλικία σας, σοβαρολογείτε; Ούτε γέρος, ούτε νέος: είναι ετοιμοθάνατος. Κάντε γρήγορα!

Α, μάλιστα! πριν η δόνα Ροζολίνα αποφασίσει να εγκαταλείψει την εικόνα της μέσα στον καθρέφτη, χρειάστηκε να περάσει πάνω από μία ώρα. Έκανε την εμφάνισή της τελικά τελείως επιδιορθωμένη, σαν μια ντυμένη μαϊμού, με το φαρδύ ινδιάνικο σάλι που τα κρόσσια του σέρνονταν στη γη, με μια μεγάλη καρφίτσα να το κρατά στο στήθος φτιαγμένη από σμαλτωμένο χρυσό και με κρεμαστάρια σε σχήμα δάκρυου, μεγάλα σκουλαρίκια στα αυτιά, στο μέτωπο συμμετρικά δυο μπουκλίτσες σαν κόμματα λαδωμένες, ποιος ξέρει από τι είδους πομάδα, και βαμμένα τα μάγουλα και τα χείλια.

-Να με, να με...

Και τα αλεπουδίσια ματάκια της, στολισμένα με πολύ μακριές βλεφαρίδες, ανοιγοκλείνοντας ζητούσαν από τον δον Πιέτρο τον θαυμασμό και την ευγνωμοσύνη του για εκείνη την εξαιρετικά επιμελή αμφίεση. (Άλλα πράγματα ζητούσαν κάποτε εκείνα τα μάτια από τον δον Πιέτρο, αλλά εκείνος ήταν Πέτρος στο όνομα και πέτρα στην πραγματικότητα).

Βρήκαν τη Βενερίνα έξαλλη από θυμό. Εκείνος ο νέος, ο ξένος, τόλμησε να χτυπήσει την πόρτα του δωματίου όπου ήταν κλεισμένη και ποιος ξέρει τι βρισιές της είπε στη γλώσσα του· έπειτα έφυγε.

-Υπομονή, υπομονή μέχρι το βράδυ! – ξεφυσούσε ο δον Παράντσα. – Τώρα θα πάω στο Τζιρτζέντι. Για πες μου· αυτός, ο άρρωστος, συνήλθε;

Και οι τρεις μπήκαν σιγά σιγά στο δωμάτιο για να τον δουν. Έμειναν με κομμένη την ανάσα στην είσοδο. Φαινόταν πεθαμένος.

-Θεέ μου! – βόγκηξε η δόνα Ροζολίνα. – Εγώ φοβάμαι! Δεν αντέχω.

-Μείνετε εκεί πέρα και οι δύο, -είπε ο δον Πιέτρο. – Πότε πότε θα έρχεστε μέχρι εδώ, στην είσοδο, για να δείτε πώς πάει. Να τα κατάφερνε τουλάχιστον δυο μέρες ακόμη! Μου φαίνεται όμως πως τα σημάδια δείχνουν ότι θα φύγει· αυτό μου έλειπε! Α, τι κέρδη, τι ωραία κέρδη μου δίνει η Νορβηγία! Αρκετά! Αφήστε με να φύγω.

Η δόνα Ροζολίνα τον άρπαξε από το μπράτσο.

-Για πείτε μου· είναι Τούρκος ή χριστιανός;

-Τούρκος, τούρκος: δεν εξομολογείται! – απάντησε γρήγορα ο δον Πιέτρο.

-Πω, πω! Αφορισμένος! – έκραξε η γεροντοκόρη, κάνοντας το σταυρό της με το ένα χέρι και τραβώντας με το άλλο τη Βενερίνα να βγει από το δωμάτιο. – Τέτοιος ήταν πάντα! – αναστέναξε μετά, μέσα στο δωμάτιο της ανιψιάς, υπονοώντας τον δον Πιέτρο που είχε ήδη φύγει. – Πάντα αιθεροβάμονας! Α, εάν είχε μυαλό...

Κι εδώ η δόνα Ροζολίνα, που δεν έχανε ευκαιρία σε κάθε συμφορά από τις τόσες του δον Παράντσα να μιλά με χίλια μισόλογα και αναστεναγμούς για τον γάμο της που δεν έκανε, είδε και πάλι σ' αυτή την τελευταία συμφορά το χέρι του Θεού, την τιμωρία, την τιμωρία για ένα παλιό του φταίξιμο: που δεν την παντρεύτηκε.

Η Βενερίνα φαινόταν να προσέχει πολύ στα λόγια της θείας· σκεφτόταν όμως, απορροφημένη, με μια αίσθηση παραζάλης και φόβου, εκείνον το δυστυχισμένο που πέθαινε εκεί πέρα, μόνος, εγκαταλειμμένος, μακριά από τη χώρα του, όπου ίσως μια σύζυγος και παιδιά τον περίμεναν. Και για μια στιγμή πρότεινε στη θεία να πάει να δει πώς ήταν.

Πήγαν κολλημένες η μία επάνω στην άλλη, ακροπατώντας και στάθηκαν λίγο πιο μέσα από την είσοδο, τεντώνοντας το λαιμό για να δουν καλύτερα επάνω στο κρεβάτι.

Ο άρρωστος είχε τα μάτια κλειστά· έμοιαζε με κέρινο ομοίωμα του Χριστού μετά την Αποκαθήλωση. Κοιμόταν ή ήταν νεκρός; Προχώρησαν λίγο, αλλά με τον ανεπαίσθητο θόρυβο ο άρρωστος άνοιξε τα μάτια, εκείνα τα

μεγάλα, γαλανά, κατάπληκτα μάτια. Οι δυο γυναίκες έσφιξαν περισσότερο η μία την άλλη· κατόπιν, βλέποντάς τον να σηκώνει το ένα χέρι και να κάνει νόημα ότι ήθελε να μιλήσει, το 'βαλαν στα πόδια με μια κραυγή και πήγαν να κλειστούν στην κουζίνα.

Το βράδυ, όταν άκουσαν το κουδούνι της εξώπορτας, έτρεξαν να ανοίξουν, αλλά, αντί για τον δον Πιέτρο, είδαν μπροστά τους εκείνον τον πρωινό ξένο νέο. Η γεροντοκόρη έτρεξε κούτσα κούτσα να ξανακρυφτεί, αλλά η Βενερίνα τον οδήγησε με θάρρος στο δωμάτιο του αρρώστου που ήταν ήδη σκοτεινό. Άναψε ένα κερί και το έδωσε στον ξένο που την ευχαρίστησε με μια κλίση του κεφαλιού και με ένα λυπημένο χαμόγελο. Έπειτα έμεινε να κοιτάζει θλιμμένη. Τον είδε να σκύβει επάνω στο κρεβάτι και να βάζει απαλά το χέρι του στο μέτωπο του αρρώστου, άκουσε να τον καλεί τρυφερά:

-Κλην... Κλην.

Ήταν όμως εκείνο το όνομά του ή κάποια στοργική λέξη;

Ο αρρώστος κοίταζε μες στα μάτια το σύντροφό του, σαν να μην τον γνώριζε· και τότε αυτή είδε το γιγαντιαίο σώμα του νέου ναυτικού να σκιρτά, τον άκουσε να κλαίει, σκυμμένος πάνω στο κρεβάτι, και να μιλά με αγωνία, μέσα από το κλάμα του, σε μιαν άγνωστη γλώσσα. Της ήρθαν κι εκείνης δάκρυα στα μάτια. Έπειτα ο ξένος, στρέφοντας, της έκανε νόημα ότι ήθελε να γράψει κάτι. Αυτή έσκυψε το κεφάλι για να του δείξει ότι είχε καταλάβει και έτρεξε να φέρει τα χρειαζόμενα. Όταν αυτός τελείωσε, της έδωσε το γράμμα και ένα τσαντάκι.

Η Βενερίνα δεν κατάλαβε τις λέξεις που της είπε, αλλά κατάλαβε καλά από τις χειρονομίες και από την έκφραση του προσώπου ότι της εμπιστευόταν τον κακόμοιρο το σύντροφό του. Τον είδε να ξανασκύβει επάνω στο κρεβάτι και να φιλάει πολλές φορές το μέτωπο του αρρώστου, έπειτα να φεύγει βιαστικά φέρνοντας ένα μαντίλι στο στόμα για να πνίξει τα αναφιλητά που τον κυρίευαν.

Η δόνα Ροζολίνα σε λίγο πρόβαλε έντρομη το κεφάλι στην είσοδο και είδε τη Βενερίνα καθισμένη εκεί, σαν να μη συνέβαινε τίποτα, απορροφημένη και με τα μάτια δακρυσμένα.

-Ψιτ, ψιτ! – την φώναξε και με μια χειρονομία της είπε: - Τι κάνεις; Τρελάθηκες;

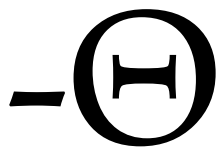
Η Βενερίνα της έδειξε το γράμμα και το τσαντάκι, που κρατούσε ακόμη στο χέρι και της έκανε νόημα να μπει. Δεν υπήρχε πια φόβος. Της διηγήθηκε χαμηλόφωνα τη συγκινητική σκηνή μεταξύ των δύο συντρόφων και την παρακάλεσε να κάτσει κι εκείνη για να ξεφυτίσουν εκείνον τον κακομοίρη που πέθαινε εγκαταλειμμένος.

Μες στη σιωπή της νύχτας, που είχε πέσει στο μεταξύ, ακούστηκε ξαφνικά έντονο, μακρόσυρτο, σπαραχτικό το σφύριγμα μιας μπουρούς, σαν να ήταν μια ανθρώπινη κραυγή.

Η Βενερίνα κοίταξε τη θεία, έπειτα τον άρρωστο στο κρεβάτι, που τον τύλιγε το σκοτάδι, και είπε αργά:

-Φεύγουν. Τον αποχαιρετούν.

III



είε, πώς λέμε ζώο στα γαλλικά;

Ο Πιέτρο Μίλιο που πλενόταν στην κουζίνα, έστρεψε με το πρόσωπο βρεγμένο για να κοιτάξει την ανιψιά:

-Γιατί; Θέλεις να με φωνάζεις στα γαλλικά; Λέγεται *bête* (μπετ), κόρη μου: *bête bête!* Και να μου το φωνάζεις δυνατά!

Κάθε άλλο παρά ζώο άξιζε να τον φωνάζουν. Δυο μήνες τώρα είχε στο σπίτι του και τάιζε σαν να ήτανε πετεινάρι εκείνον τον ναυτικό που του είχε πέσει από τον ουρανό. Στο Τζιρτζέντι – ούτε κουβέντα να γίνεται! – δεν μπόρεσε να του βρει μια θέση στο νοσοκομείο. Μπορούσε να τον πετάξει στο δρόμο; Είχε γράψει στον πρόξενο στο Παλέρμο – μα ναι! - Ο Πρόξενος του απάντησε να δώσει στέγη και να φροντίσει τον ναυτικό του *Χάμερφεστ*, μέχρις ότου γιατρευτεί ή – στην περίπτωση που πεθάνει – να του κάνει μία καθωσπρέπει κηδεία · όσο για τα έξοδα, θα αποζημιωνόταν αργότερα.

Τι μεγαλοφυΐα εκείνος ο πρόξενος! Λες και αυτός, ο Πιέτρο Μίλιο, μπορούσε να προκαταβάλλει τα έξοδα και να δίνει στέγη στους αρρώστους. Πώς; Πού; Όσο για τη στέγη, ναι: έδωσε στον άρρωστο το κρεβάτι του και ο ίδιος να στραβοκοιμάται στο παλιοντίβανο το ξεχαρβαλωμένο, που τα αποσυνδεδεμένα ελατήριά του χώνονταν ανάμεσα στα πλευρά του, έτσι που κάθε βράδυ ονειρευόταν ότι ξάπλωνε φαρδύς-πλατύς πάνω στις κορυφές μιας

βουνοσειράς. Για τη φροντίδα όμως; Μήπως μπορούσε να πάει στο φαρμακοποιό, στον μπακάλη, στον κρεοπώλη και να ψωνίσει βερεσέ, λέγοντας ότι θα πλήρωνε μετά η Νορβηγία; Το πολύ πολύ γόπες και κέφαλοι την ημέρα και μουγγριά το βράδυ, όταν τα ψάρευε · διαφορετικά, τίποτα!

Και όμως, εκείνος ο φτωχοδιάβολος τα κατάφερε και δεν πέθανε! Πρέπει να ήταν γερό σκαρί, αφού δεν τα κατάφερε να τον πεθάνει ούτε ο γιατρός του χωριού που ήταν τόσο καλόκαρδος και που λυπόταν τόσο τον πλησίον, ώστε να ξεκάνει τουλάχιστον ένα συμπολίτη του τη μέρα. Δεν τα έλεγε αυτά, επειδή κατά βάθος ήθελε το κακό του φουκαρά του ξένου · όχι, αλλά – να πάρει ο διάολος! – αναφωνούσε ο don Πιέτρο – ποιος είναι πιο φουκαράς από εμένα;

Ευτυχώς που σε λίγες μέρες θα ελευθερωνόταν. Ο Νορβηγός, που τον αποκαλούσε *Ο Καμμένος* (το όνομά του ήταν Λαρς Κλην)⁴, είχε περάσει στο στάδιο της ανάρρωσης, και σε μία ή δύο εβδομάδες θα μπορούσε να ταξιδέψει.

Καιρός ήταν, επειδή η δόνα Ροζολίνα δεν ήθελε πια να κάνει τον φύλακα της ανισιάς: διαμαρτυρόταν ότι ήταν ανύπαντρη κι εκείνη και είχε τη γνώμη ότι δεν ήταν πρόπον δύο γυναίκες να κάνουν συντροφιά σ' εκείνον τον άντρα που αυτή πίστευε πως ήταν στην πραγματικότητα Τούρκος και γι' αυτό βρισκόταν μακριά από την θεία χάρη. Ήδη σηκωνόταν από το κρεβάτι, μπορούσε να μετακινηθεί και... και... δεν ξέρει ποτέ κανείς!

Η δόνα Ροζολίνα δεν πρόσθετε, σ' αυτά τα παράπονα προς τον don Πιέτρο, ότι το φέρσιμο της Βενερίνας προς τον άρρωστο, εδώ και καιρό, δεν της άρεσε πια.

Ο άρρωστος φαινόταν, έχοντας ξεπεράσει την θανατηφόρα αρρώστια, να είναι τώρα σαν παιδί. Το χαμόγελο, το βλέμμα των καθάρων του ματιών είχαν μια παιδική έκφραση. Ήταν ακόμη πολύ αδύνατος, αλλά το πρόσωπό του είχε ηρεμήσει, το δέρμα του είχε αρχίσει να ξαναπαίρνει ελαφρά χρώμα · και

⁴ Κι εδώ πρόκειται για λογοπαίγνιο. Το νορβηγικό όνομα Lars παραπέμπει ηχητικά στην ιταλική λέξη (με το άρθρο) L'arso που σημαίνει: ο καμμένος, ο ξερός, ο στεγνωμένος. (σ.τ.μ.)

του ξαναφύτρωναν πιο ξανθά, πιο απαλά, πιο αεράτα τα μαλλιά, που του έπεσαν κατά τη διάρκεια της αρρώστιας.

Η Βενερίνα βλέποντάς τον τόσο ντροπαλό, χαμένο μες στην μακαριότητα της αναγέννησής του σε μια άγνωστη χώρα, ανάμεσα σε ξένους ανθρώπους, ένιωθε γι' αυτόν μία τρυφερότητα σχεδόν μητρική. Όμως όλη τους η συζήτηση περιοριζόταν, για τη Βενερίνα που δεν ήξερε γαλλικά και καθόλου νορβηγικά, σε μία παραλλαγή του τόνου στην προφορά του ονόματός του, Κλην. Έτσι, όταν εκείνος αρνιόταν, σουφρώνοντας τη μύτη του και κουνώντας το κεφάλι, να πάρει κάποιο γιατρικό ή κάποια τροφή, αυτή πρόφερε εκείνο το Κλην με κατσούφικη και επιτακτική φωνή, συνοφρυωμένη με τα μάτια ακίνητα, αυστηρά, σαν να ήθελε να του πει: «Υπάκουσε, δεν δέχομαι ιδιοτροπίες!». – Εάν εκείνος, σε μία έξαρση χαρούμενης τρυφερότητας, βλέποντάς την να περνά κοντά του, της τραβούσε λιγάκι το φόρεμα, με το πρόσωπό του να λάμπει από ένα χαμόγελο ευγνωμοσύνης και συμπάθειας, η Βενερίνα τραβούσε εκείνο το Κλην σε ένα επιφώνημα έκπληξης και αποδοκιμασίας, σαν να ήθελε να του πει: «Είσαι τρελός;»

Αλλά η έκπληξη ήταν προσποιητή και η αποδοκιμασία τρυφερή: τόσο το ένα όσο και το άλλο είχαν σκοπό να κατευνάσουν τους φόβους της δόνα Ροζολίνας που, παρούσα σε αυτές τις σκηνές, θα άλλαζε χίλια χρώματα, εάν δεν είχε πασαλείψει τα ισχνά μάγουλά της με κοκκινάδι.

Και η ίδια η Βενερίνα αισθανόταν σχεδόν ξαναγεννημένη. Συνηθισμένη να μένει πάντα μόνη σ' εκείνο το φτωχικό και γυμνό σπίτι, χωρίς να την προσέχει κανείς, χωρίς πραγματική στοργή, είχε αφεθεί εδώ και καιρό σε μια ακατανίκητη πλήξη, σε μια βαρεμάρα ανήσυχη: η καρδιά της σαν να είχε γίνει στείρα και η στειρότητα των συναισθημάτων μετατρεπόταν μέσα της σε μια απαθή τεμπελιά. Αυτή η ίδια δεν μπορούσε να εξηγήσει στον εαυτό της γιατί τώρα της άρεσε να νοικοκυρεύει το σπίτι χαρούμενα, να σηκώνεται νωρίς και να σιάζεται.

-Θαύμα! Θαύμα! – αναφωνούσε ο δον Παράντσα, γυρίζοντας στο σπίτι το βράδυ, με τα σύνεργα της ψαρικής, μοσκοβολώντας ολόκληρος θάλασσα. Εύρισκε τα πάντα σε τάξη: το τραπέζι στρωμένο και έτοιμο το δείπνο.

-Θαύμα!

Έμπαινε στο δωμάτιο του αρρώστου τρίβοντας τα χέρια:

-Μπον σουάρε, μοσιούρ Κλην, μπον σουάρε!

-Καλή σπέρα, - απαντούσε στα ιταλικά ο ναυτικός σε ανάρρωση, χαμογελαστός, χωρίζοντας και σχεδόν χαράσσοντας τις δύο λέξεις με την προφορά του.

-Πώς; Πώς; - αναφωνούσε τότε ο δον Πιέτρο έκπληκτός, κοιτάζοντας τη Βενερίνα που γελούσε, κι έπειτα τη δόνα Ροζολίνα που ήταν σοβαρή, καθόταν συγκεντρωμένη στον εαυτό της, με τα χείλη σφιγμένα και τα βλέφαρα βαριά, μισόκλειστα.

Σιγά σιγά η Βενερίνα είχε καταφέρει να μάθει στον ξένο κάποιες φράσεις στα ιταλικά και λίγες στοιχειώδεις λέξεις με μία πολύ απλή μέθοδο. Του έδειχνε ένα αντικείμενο μες στο δωμάτιο και τον ανάγκαζε να επαναλαμβάνει πολλές φορές την αντίστοιχη λέξη, μέχρι να το προφέρει σωστά – *ποτήρι, κρεβάτι, καρέκλα, παράθυρο...* – Και τι γέλια όταν εκείνος έκανε λάθος! Γέλια που γίνονταν τρανταχτά όταν έβλεπαν τη θεία τη γεροντοκόρη, άκαμπτη στη συνεσταλμένη αυστηρότητά της, προκειμένου να μην ενδώσει στο μεταδοτικό γέλιο, να ταλαιπωρεί τα χείλη της, κυρίως όταν ο άρρωστος συνόδευε με πολύ κωμικές χειρονομίες εκείνες τις ξεκάρφωτες λέξεις, στέλνοντας έτσι τηλεγραφικά σήματα για εκείνα τα ουσιώδη μέρη της συνομιλίας που του έλειπαν. Γρήγορα όμως έμαθε να λέει ακόμη: *ανοίγω, κλείνω παράθυρο, παίρνω ποτήρι*, καθώς επίσης και *θέλω να πάω κρεβάτι*. Από τη στιγμή όμως που έμαθε εκείνο το *θέλω*, άρχισε να το χρησιμοποιεί πολύ συχνά και η προσπάθεια που κατέβαλλε για να ξεπεράσει τη δυσκολία της προφοράς, έδινε ένα πιο κοφτό τόνο προσταγής στη λέξη. Η Βενερίνα γελούσε γι' αυτό, αλλά σκέφτηκε να απαλύνει αυτό τον τόνο διδάσκοντας στον άρρωστο να βάζει πάντα ένα *παρακαλώ* μπροστά από εκείνο το *θέλω*. *Παρακαλώ*, ναι, αλλά από τη στιγμή που αυτός δεν μπορούσε να προφέρει σωστά τη νέα λέξη, όταν ήθελε κάτι, περίμενε να γυρίσει να τον κοιτάξει η Βενερίνα και τότε ένωνε τις παλάμες σαν να προσευχόταν κι έτσι πρόφερε περισσότερο επιτακτικό και κοφτό το *θέλω* του.

Αυτός ο τύπος παράκλησης ήταν απολύτως απαραίτητη προϋπόθεση κάθε φορά που ήθελε να του φέρουν το ξύλινο κιβωτιάκι, που ο σύντροφός του είχε μεταφέρει από το ατμόπλοιο, όταν το εγκατέλειψε μισοπεθαμένος. Η Βενερίνα του το έφερνε κάθε φορά απρόθυμα και χωρίς τη συνηθισμένη της χάρη. Εκείνο το κιβωτιάκι αντιπροσώπευε γι' αυτόν τη μακρινή πατρίδα: εκεί μέσα φυλάγονταν όλες οι αναμνήσεις του και πολλά γράμματα και μερικές εικόνες. Λοξοκοιτάζοντάς τον, ενώ ξαναδιάβαζε κανένα από τα γράμματα ή αφαιρούσαν με τα μάτια γεμάτα νοσταλγία, η Βενερίνα τον έβλεπε κάτω από διαφορετική σχεδόν όψη, σαν να τον είχε τυλίξει ένας άλλος αέρας που τον απομάκρυνε ξαφνικά από κοντά της και παρατηρούσε τόσες ιδιαιτερότητες της διαφορετικής φύσης του, που πριν δεν είχε προσέξει. Εκείνο το κιβωτιάκι, μέσα στο οποίο αυτός ανασκάλευε με τέτοια επιμονή, έφερνε μπρος στα μάτια της την εικόνα του άλλου ναυτικού που τον ανασήκωσε από το φορείο σαν να ήταν μωρό και τον απίθωσε στο κρεβάτι, εκεί, κι έπειτα έφυγε κλαίγοντας. Κι εκείνη έδειξε τόση φροντίδα για τον εγκαταλειμμένο! Ποιος ήταν; Από πού ερχόταν; Ποιες αναμνήσεις φύλαγε με τόση αγάπη μέσα σ' εκείνο το κιβωτιάκι; Η Βενερίνα σήκωνε ξαφνικά τους ώμους με αδιαφορία μονολογώντας: - Τι με νοιάζει; - και τον άφηνε εκεί μόνο μες στο δωμάτιο, να βόσκει τις μυστικές του αναμνήσεις και τραβούσε μαζί της τη θεία που την ακολουθούσε αποσβολωμένη εξαιτίας εκείνης της απρόσμενης απόφασης:

-Τι θα κάνουμε;

-Τίποτα. Θα φύγουμε!

Κάτι τέτοιες στιγμές η Βενερίνα ξαναέπεφτε ξαφνικά στη νωθρή της ανία, που τη μεγάλωνε ένας βουβός εκνευρισμός ή τη χειροτέρευε ένα βάσανο απροσδιόριστων επιθυμιών: το σπίτι τής φαινόταν πάλι άδειο, άδεια η ζωή, και ξεφυσούσε: δεν ήθελε να κάνει τίποτα, τίποτα πια!

IV



Ο Λαρς Κλην, μόλις έμενε μόνος, αισθανόταν σαν να είχε πέσει σ' έναν άλλο κόσμο, πιο φωτεινό, του οποίου δεν γνώριζε παρά μόνο τρεις κατοίκους κι ένα σπίτι ή καλύτερα ένα δωμάτιο. Δεν καταλάβαινε τα πεισματάκια της Βενερίνας. Δεν καταλάβαινε τίποτα. Έστηνε αυτί στους θορύβους του δρόμου, προσπαθούσε να καταλάβει, αλλά κανένα σημάδι της ζωής απ' έξω δεν ξυπνούσε μέσα του μία ακριβή εικόνα. Η καμπάνα... ναι, αλλά με τη σκέψη του έβλεπε μία εκκλησία της μακρινής του χώρας! Το σφύριγμα μιας μπουρούς, κι εκείνος έβλεπε το *Χάμερφεστ* χαμένο στις μακρινές θάλασσες. Και πώς απόμεινε ένα βράδυ, μες στη σιωπή, στη θέα του φεγγαριού, στο ανοιχτό παράθυρο! Κι όμως ήταν το ίδιο φεγγάρι που είχε δει τόσες φορές στην πατρίδα του και στη θάλασσα. Του φάνηκε όμως ότι εκεί, σ' εκείνο το άγνωστο μέρος, το φεγγάρι μιλούσε στις στέγες εκείνων των σπιτιών, στο καμπαναριό εκείνης της εκκλησίας, σχεδόν μίαν άλλη γλώσσα φωτός, και το κοίταζε ώρα πολλή με μια αίσθηση αγωνιώδους απογοήτευσης, νιώθοντας εντονότερα από ποτέ το βάσανο της εγκατάλειψης και την απομόνωσή του.

Ζούσε μες στην ασάφεια, μες στην αοριστία, σαν μέσα σε μια φούσκα ονείρων. Μια μέρα, επιτέλους, αντιλήφθηκε ότι στο καπάκι του κουτιού του ήταν γραμμένες με κιμωλία τρεις λέξεις: *bet!bet!bet!* – έτσι. Ρώτησε με νοήματα τη Βενερίνα τι σήμαιναν και η Βενερίνα είχε έτοιμη την απάντηση:

-Εσύ, *bet!*

Ο Λαρς Κλην έμεινε να την κοιτάζει με τα γαλανά του μάτια χαμογελαστά. Δεν καταλάβαινε ή καλύτερα δεν μπορούσε να πιστέψει ότι... 'Όχι, όχι – και με τα χέρια τής έκανε νόημα να τον λυπηθεί που σε λίγο καιρό θα έφευγε. Η Βενερίνα σήκωσε τους ώμους και τον χαιρέτησε με το χέρι.

-Καλό ταξίδι!

-'Όχι, όχι, - έκανε πάλι ο Κλην με το κεφάλι, και την κάλεσε κοντά του μ' ένα νεύμα. Άνοιξε το κιβωτιάκι κι έβγαλε από μέσα μια καρποστάλ με το πανόραμα του Τροντχάιμ. Φαινόταν εκεί, ανάμεσα στα δέντρα, ο μεγαλοπρεπής καθεδρικός ναός από μάρμαρο που δέσποζε σε όλα τα άλλα κτίρια, με το νεκροταφείο κοντά, όπου οι πιστοί πηγαίνουν κάθε Σάββατο να απιθώσουν λουλούδια στους τάφους των νεκρών τους.

Εκείνη δεν μπόρεσε να καταλάβει γιατί της έδειχνε εκείνο το σημείο.

-*Ma mère, ici*⁵, βιάστηκε να της πει ο Κλην, δείχνοντάς της με το δάχτυλο το νεκροταφείο, εκεί, στη σκιά του υπέροχου ναού. Κι αυτός, όπως ο δον Πιέτρο, δεν κάτεχε καλά τη γαλλική γλώσσα, που εξάλλου δεν θα είχε καμία χρησιμότητα με τη Βενερίνα. Έβγαλε τότε μια άλλη φωτογραφία από το κιβωτιάκι: ήταν το πρόσωπο μιας νέας γυναίκας. Η Βενερίνα κάρφωσε αμέσως επάνω της τα μάτια χλομιάζοντας. Ο Κλην όμως έβαλε τη φωτογραφία πλάι στο πρόσωπό του, για να της δείξει ότι εκείνη η νέα του έμοιαζε.

-*Ma soeur*, - πρόσθεσε.

Τώρα η Βενερίνα κατάλαβε και χάρηκε. Έπειτα, εάν η αδελφή εκείνη ήταν αρραβωνιαστικά ή σύζυγος του νεαρού ναυτικού που είχε φέρει το κιβωτιάκι, η Βενερίνα δεν μπήκε στον κόπο να μαντέψει. Της ήταν αρκετό να ξέρει ότι ο *Καμμένος ήταν εργένης*. Ναι, αλλά δεν έπρεπε να φύγει σε λίγες μέρες; Μπορούσε ήδη να βγαίνει από το σπίτι και να πηγαίνει με τα πόδια, το ηλιοβασίλεμα, στον Παλιό Μώλο.

⁵ Η μητέρα μου, εδώ (σ.τ.μ.)

⁶ Η αδελφή μου (σ.τ.μ.)

Ένα τσούρμιο ξυπόλητα χαμίνια, μες στα κουρέλια, μερικά ολόγυμνα, καμένα από τον ήλιο, ακολουθούσε κάθε φορά τον Λαρς Κλην σ' εκείνες τις εξόδους του. Τον κατασκόπευαν ανταλλάσσοντας φωναχτά παρατηρήσεις και σχόλια που γρήγορα γύριζαν σε χωρατά. Εκείνος, ζαλισμένος, τυφλωμένος από το έντονο φως έστρεφε πότε προς το ένα, πότε προς το άλλο χαμογελώντας. Καμιά φορά τύχαινε να απειλεί με το μπαστούνι του τα πιο αυθάδικα· έπειτα καθόταν στο τοιχάκι της αποβάθρας και κοιτάζε τα αραγμένα πλοία και τη θάλασσα που την φλόγιζε η αντανάκλαση των σύννεφων του ηλιοβασιλέματος. Ο κόσμος σταματούσε για να τον παρατηρήσει, ενώ εκείνος βρισκόταν σε μια κατάσταση ανάμεσα στο σάσπισμα και στην έκσταση. Τον κοίταζαν όπως θα κοίταζαν ένα πουλί γερανό ή έναν πελαργό κουρασμένο και χαμένο, που κατέβηκε ψηλά από τον ουρανό. Ο δερμάτινος μπερές, η χλομάδα στο πρόσωπο και τα υπερβολικά ξανθά γένια και μαλλιά ήταν που τραβούσαν περισσότερο την περιέργεια. Στο τέλος κουραζόταν και σιγά σιγά γύριζε στο σπίτι θλιμμένος.

Από το γράμμα που του άφησε ο σύντροφός του, μαζί με χρήματα, ήξερε ότι το *Χάμερφεστ*, μετά το ταξίδι του στην Αμερική, θα επέστρεφε στο Πόρτο Εμπέντοκλε σε έξι μήνες. Είχαν περάσει κιόλας τρεις. Με ευχαρίστηση θα μπάρκαρε και πάλι στο ατμόπλοίο του, όταν θα επέστρεφε, με ευχαρίστηση θα έσμιγε πάλι με τους συντρόφους του· πώς όμως να μείνει άλλους τρεις μήνες, έτσι, χωρίς λόγο, στο σπίτι που τον φιλοξενούσε; Ο Μίλιο είχε ήδη γράψει στον πρόξενο στο Παλέρμο, να φροντίσει για τον δωρεάν επαναπατρισμό του. Τι να κάνει; Να φύγει ή να περιμένει; - Αποφάσισε να συμβουλευτεί τον Μίλιο τον ίδιο, ένα από εκείνα τα βράδια, όταν εκείνος θα επέστρεφε από το ψάρεμα των μουγγριών.

Η Βενερίνα παραβρέθηκε, μετά το δείπνο, στη συζήτηση που θα γινόταν στα γαλλικά, ανάμεσα στο θείο και στον ξένο. Συζήτηση; Μάλλον λογομαχία θα το έλεγε κανείς, κρίνοντας από τις βίαιες χειρονομίες που επαναλαμβάνονταν με αγανάκτηση από τον ένα και από τον άλλο. Η Βενερίνα, μετέωρη, συντριμμένη, κάποια στιγμή, βλέποντας να τη δείχνει ο θείος της με θυμό, κατακοκκίνισε. Τι! Μιλούσαν, λοιπόν, για εκείνη; Μ' αυτόν τον τρόπο; Η

ντροπή, η αγωνία, το πείσμα έκαναν ξαφνικά τέτοια έφοδο μέσα της, που μόλις ο Κλην αποσύρθηκε, πετάχτηκε όρθια ρωτώντας το θείο της:

- Τι δουλειά έχω εγώ; Τι είπατε για μένα;

-Για σένα; Τίποτα - απάντησε ο δον Πιέτρο που είχε κοκκινίσει και ξεφυσούσε από τον κόπο.

- Δεν είναι αλήθεια! Μιλήσατε για μένα. Το κατάλαβα πολύ καλά. Κι εσύ θύμωσες!

Ο δον Πιέτρο δεν μπορούσε ακόμη να βγάλει άκρη.

-Τι σου είπε; Τι κατέβασε από το κεφάλι του; - επέμενε η Βενερίνα με έξαψη. – Θέλει να φύγει; Ας' τον να φύγει! Δεν με νοιάζει τίποτα, τίποτα απολύτως.

Ο δον Παράντσα απόμεινε να κοιτάζει για λίγο ακόμη την ανιψιά του, αποσβολωμένος, με το στόμα ανοιχτό.

-Είσαι τρελή; Ή εγώ...

Ξαφνικά άρχισε να γυροφέρνει μες στο δωμάτιο σαν να έψαχνε δρόμο διαφυγής και, κουνώντας στον αγέρα τα πασαλειμμένα χέρια του:

-Τι γάιδαρος! – φώναξε. – Τι βλάκας! Α, γάιδαρε. Στα εβδομήντα οχτώ σου χρόνια! Θεέ μου! Θεέ μου!

Έστρεψε απότομα και κοίταξε τη Βενερίνα, χώνοντας τα δάχτυλα μες στα μαλλιά του.

-Για πες μου, γι' αυτό με ρώτησες... για να του το πεις στα γαλλικά ότι ήμουν ζώο;

-Όχι, όχι για σένα... Τι κατάλαβες;

Πάλι ο δον Πιέτρο, κρατώντας το κεφάλι του, άρχισε να πηγαίνει πέρα-δώθε μες στο δωμάτιο.

-Ζώο, γάιδαρε, και λίγα λέω! Εκείνη η ασχημομούρα η μαϊμού η θεία σου τι έκανε εδώ; Κοιμόταν; Να πάρει ο διάολος. Κι εσύ; Κι εκείνος ο ... Περίμενε, περίμενε και θα σου τον περιποιηθώ εγώ, τώρα αμέσως!

Και λέγοντας αυτά όρμησε στην πόρτα του δωματίου, όπου ήταν κλεισμένος ο Κλην. Η Βενερίνα του έφραξε αμέσως το δρόμο.

-Όχι! Τι πας να κάνεις θείε; Σου ορκίζομαι ότι εκείνος δεν ξέρει τίποτα! Σου ορκίζομαι ότι ανάμεσα σ' εμένα και σ' αυτόν δεν υπήρξε τίποτα! Δεν κατάλαβες ότι θέλει να φύγει;

Ο δον Πιέτρο έμεινε αναποφάσιτος. Δεν καταλάβαινε πια τίποτα!

-Ποιος; αυτός; Θέλει να φύγει; Ποιος σου το είπε; Το αντίθετο συμβαίνει, το αντίθετο! Δεν θέλει να φύγει! Στα σοβαρά με θεωρείς ζώο; Εγώ όμως θα σου τον διώξω, τώρα αμέσως!

Η Βενερίνα τον συγκράτησε πάλι, ξεσπώντας αυτή τη φορά σε αναφιλητά και ρίχτηκε στο στήθος του. Ο δον Παράντσα ένιωσε να του λυγίζουν τα γόνατα. Με το χέρι που του είχε μείνει ελεύθερο έκανε το σταυρό του.

-Στο όνομα του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, - αναστέναξε. - Έλα, έλα εδώ, κόρη μου! Πάμε στο δωμάτιό σου και ας σκεφτούμε με ηρεμία. Θα μου φύγει το μυαλό!

Την τράβηξε μαζί του στο άλλο δωμάτιο, την έβαλε να καθίσει, της έδωσε το μαντήλι του για να σκουπίσει τα μάτια της και άρχισε να την ρωτά σαν πατέρας.

Στο μεταξύ ο Λαρς Κλην, που είχε ακούσει από το δωμάτιό του τη λογομαχία ανάμεσα στο θείο και στην ανιψιά, χωρίς να καταλάβει τίποτα, άνοιξε σιγά την πόρτα και πρόβαλε το κεφάλι για να δει, με το φως στο χέρι, μέσα στο σκοτεινό δωμάτιο. Τι είχε συμβεί; Αντιλήφθηκε μόνο τα αναφιλητά της Βενερίνας, από την άλλη μεριά, και αναστατώθηκε βαθιά. Γιατί εκείνος ο καυγάς; Και γιατί έκλαιγε έτσι εκείνη; Ο Μίλιο του είχε πει πως δεν ήταν δυνατόν να μείνει άλλο στο σπίτι: δεν υπήρχε εκεί θέση για εκείνον· κι έπειτα εκείνη η παλαβή γριά, η θεία, είχε κουραστεί κι έτσι η ανιψιά δεν μπορούσε να μένει μόνη στο σπίτι μ' έναν ξένο. Δυσκολίες που δεν μπορούσε ο Κλην να τις κατανοήσει. Μα και άλλα πολλά πράγματα, από τότε που έβγαινε από το σπίτι, του φαινόταν περίεργα σ' εκείνο το μέρος. Έπρεπε να φύγει, χωρίς να

περιμένει το πλοίο του: αυτό ήταν σίγουρο. Και θα έχανε τη θέση του λοστρόμου. Να φύγει! Γι' αυτό άραγε έκλαιγε η νεαρή του φίλη, η νοσοκόμα;

Μέχρι αργά τη νύχτα ο Λαρς Κλην έμεινε εκεί, καθισμένος στο κρεβάτι, να σκέφτεται, να φαντάζεται. Του φαινόταν πως έβλεπε την αδελφή του μακριά· την έβλεπε. Α, μόνο εκείνη στον κόσμο τον αγαπούσε τώρα πια. Κι ετούτη εδώ η άλλη η μικρή· ήταν ποτέ δυνατόν;

-Αυτή εδώ; Κι εσύ θα ήθελες;

Ποιος ξέρει! Κάθε φορά που επέστρεφε στην πατρίδα, η αδελφή του του επαναλάμβανε ότι με μεγάλη της ευχαρίστηση θα προτιμούσε να μην τον ξαναδεί ποτέ πια, ποτέ όσο ζει, αρκεί αυτός σε ένα από εκείνα τα μακρινά του ταξίδια να ερωτευόταν ένα καλό κορίτσι και να το παντρευόταν. Τόσος ήταν ο καημός της, όταν τον έβλεπε έτσι, αδιάφορο για τη ζωή και αφημένο ή καλύτερα εγκαταλειμμένο στην εξουσία της τύχης, εκτεθειμένο σε όλα τα συμβάντα, ακόμη και στα πιο επικίνδυνα, χωρίς να λυπάται τον εαυτό του, όπως εκείνη τη φορά που, διασχίζοντας τον Ωκεανό υπό θύελλα, βούτηξε από το Χάμερφεστ στη θάλασσα για να σώσει ένα σύντροφό του! Ναι, ήταν αλήθεια· και χωρίς ανταμοιβή μάλιστα, αφού γι' αυτόν η ζωή του δεν είχε καμία αξία.

Τώρα όμως εκεί; Ήταν δυνατόν; Αυτό το ψαροχώρι, στη Σικελία, τόσο, μα τόσο μακριά, ήταν ο στόχος της ζωής που του είχε προδιαγράψει η μοίρα; Είχε φτάσει, χωρίς να το αντιληφθεί, στον προορισμό του; Γι' αυτό είχε αρρωστήσει και έφτασε μάλιστα στα πρόθυρα του θανάτου; Για να ξαναπάρει εδώ την πορεία μιας νέας ύπαρξης; Ποιος ξέρει!

-Κι εσύ τον αγαπάς; - ρώτησε τελικά από την άλλη μεριά ο δον Πιέτρο, αφού απέσπασε από τη Βενερίνα, που δεν μπορούσε να ηρεμήσει, ελάχιστες και αβέβαιες πληροφορίες που αυτή είχε για τον ξένο και την εξομολόγηση για κάποιες αθώες συναντήσεις, όπου γεννήθηκε εκείνος ο έρωτας που μέχρι εκείνη τη στιγμή αιωρούνταν στον αέρα, όπως ένα πουλί με ανοιχτές φτερούγες.

Η Βενερίνα έκρυσε το πρόσωπο στα χέρια της.

-Τον αγαπάς; - επανέλαβε ο δον Πιέτρο. – Τόσο δύσκολο είναι να πεις ναι;

-Δεν ξέρω -απάντησε η Βενερίνα, ανάμεσα στα αναφιλητά της.

- Εγώ όμως το ξέρω! – μουρμούρισε ο δον Παράντσα και σηκώθηκε. – Πήγαινε, πήγαινε στο κρεβάτι τώρα και προσπάθησε να κοιμηθείς. Αύριο, θα δούμε... Για κοίτα εκεί, τι καινούριο επάγγελμα μου έλαχε τώρα να κάνω!

Και κουνώντας το μαλλιαρό σαν τζίβα κεφάλι του πήγε να πέσει στο ξεχαρβαλωμένο παλιοντίβανο.

Όταν έμεινε μόνη η Βενερίνα, με το πρόσωπο ξαναμμένο, με τα μάτια να πετάνε σπίθες, χαμογέλασε· κατόπιν έκρυψε πάλι το πρόσωπο στα χέρια της και κρατώντας το έτσι σφιχτά, πήγε να πέσει στο κρεβάτι ντυμένη.

Δεν ήξερε πράγματι εάν τον αγαπούσε. Ωστόσο, έσφιγγε επάνω της και φιλούσε το μαξιλάρι από το κρεβατάκι της. Ζαλισμένη από εκείνη την απρόβλεπτη σκηνή, όπου είχε αφεθεί να παρασυρθεί, εξαιτίας μιας παρεξήγησης, από τον πληγωμένο εγωισμό της, δεν μπορούσε ακόμη να δει ξεκάθαρα μέσα της το τι είχε συμβεί. Ένα καυτό συναίσθημα ντροπής την εμπόδιζε να χαρεί την εξήγηση που είχε κάνει με το θείο της, που ίσως την επιθυμούσε ασυνείδητα η καρδιά της, ύστερα από τόσους μήνες έγνοιας πάνω σε μία σκέψη, πάνω σε ένα συναίσθημα, που δεν κατόρθωναν σχεδόν να αγγίξουν την πραγματικότητα, να επιβεβαιωθούν κατά κάποιον τρόπο. Τώρα είχε πει το ναι στο θείο της και σίγουρα θα ένιωθε μεγάλο πόνο, εάν ο Κλην έφευγε· αισθανόταν τρόμο για την θανάσιμη ανία στην οποία θα ξανάπεφτε, ολομόναχη μες στο άδειο και σιωπηλό σπίτι· γι' αυτό ήταν ευχαριστημένη που ο θείος ήταν τώρα μαζί της, στο διπλανό δωμάτιο, για να σκεφτεί, για να επινοήσει τον τρόπο που θα ξεπερνούσαν, εάν ήταν δυνατόν, όλες τις δυσκολίες που κρατούσαν μέχρι τότε μετέωρο το συναίσθημά της.

Μπορούσαν όμως να ξεπεραστούν εκείνες οι δυσκολίες; Ο Κλην, αν και ήταν εκεί παρών, της φαινόταν τόσο, μα τόσο μακρινός: μιλούσε μια γλώσσα που εκείνη δεν καταλάβαινε· είχε μες στην καρδιά, μες στα μάτια έναν κόσμο απόμακρο, που εκείνη ούτε καν τον φανταζόταν. Πώς να τον κρατήσει εκεί; Ήταν ποτέ δυνατόν; Και θα είχε εκείνος την πρόθεση να μείνει, για χάρη της,

όλη του τη ζωή έξω από τον δικό του κόσμο; Ναι, ήθελε να μείνει, αλλά μέχρι να γυρίσει το ατμόπλοιο από την Αμερική. Από την άλλη, φυσικά, στην πατρίδα κανένα ζωντανό αίσθημα δεν τον τραβούσε· διαφορετικά, αφού είχε από θαύμα γλυτώσει από το θάνατο, θα είχε σκεφτεί αμέσως να γυρίσει στην πατρίδα. Αφού ήθελε να περιμένει, ήταν σημάδι ότι κι αυτός μπορεί να ένιωθε... ποιος ξέρει! την ίδια στοργή για εκείνη, έτσι μετέωρος που ήταν και χαμένος μέσα στην αβεβαιότητα της τύχης.

Άλλες σκέψεις βασάνιζαν τον don Πιέτρο, ξαπλωμένο στο παλιοντίβανο που έτριζε ξεχαρβαλωμένο. Τα ελατήρια έτριζαν και ο don Παράντσα ξεφυσούσε:

-Τρελοί! Τρελοί! Πως τα κατάφεραν και συνεννοήθηκαν, αφού ο ένας δεν ξέρει ούτε μια λέξη από τη γλώσσα του άλλου; Κι όμως, συνεννοήθηκαν! Θαύματα που κάνει η τρέλα! Αγαπιούνται, αγαπιούνται, χωρίς να σκέφτονται ότι οι κέφαλοι, οι γόπες, τα μουγγριά του θείου δεν μπορούν από τη θάλασσα να πάρουν την ευθύνη και τη φροντίδα να πληρώσουν τα έξοδα του γάμου και να συντηρήσουν μια νέα οικογένεια. Ευτυχώς που εγώ... Μα ναι! Εάν το αφεντικό Ντι Νίκα ενδιαφερθεί! Αύριο, αύριο θα δούμε... Ας κοιμηθούμε τώρα!

Έκανε χρυσές δουλειές με το βαποράκι του ο Αγκοστίνιο Ντι Νίκα. Τόσο που σκεφτόταν να επεκτείνει το εμπόριό του μέχρι το Τούνεζι και τη Μάλτα και, για το σκοπό αυτό, παράγγειλε από τον ταρσανά του Παλέρμο να του κατασκευάσουν ένα άλλο βαποράκι, λίγο μεγαλύτερο, που να μπορεί να μεταφέρει και ταξιδιώτες.

-Ίσως, -συνέχιζε να σκέφτεται ο don Πιέτρο, -ένας άντρας σαν τον *Καμμένο* να του είναι χρήσιμος. Γνωρίζει τα γαλλικά καλύτερα από εμένα και τα αγγλικά πολύ καλά. Είναι και θαλασσόλυκος. Είτε σαν διερμηνέα, είτε σαν ναυτικό αρκεί να μου τον μπαρκάρει και να του δίνει κάτι για να ζήσει και να συντηρήσει έντιμα την οικογένειά του... Στο μεταξύ η Βενερίνα θα του μάθει να μιλάει σαν χριστιανός. Φαίνεται πως αυτή κάνει θαύματα με το σχολείο της. Δεν μπορώ πια να τους αφήνω μόνους. Αύριο θα τον πάρω μαζί μου στο αφεντικό Ντι Νίκα και, εάν η πρότασή μου γίνει δεκτή, θα περιμένει, εάν θέλει, αλλά θα έρχεται μαζί μου κάθε μέρα για ψάρεμα. Εάν δεν γίνει δεκτή, θα πρέπει να φύγει αμέσως, χωρίς χρονοτριβή. Ας κοιμηθούμε, στο μεταξύ.

Τι να κοιμηθεί! Του φαινόταν πως οι άκριες από τα ξηλωμένα ελατήρια είχαν γίνει πιο μυτερές εκείνη τη νύχτα και τον τρυπούσαν μαζί με τις δυσκολίες, με τις οποίες ο δον Παράντσα αντιπάλευε.

V



Για δεκαπέντε μέρες περίπου ο Λαρς Κλην ακολουθούσε πρωί βράδυ τον Μίλιο στο ψάρεμα: έβγαινε μαζί του από το σπίτι και επέστρεφε μαζί του.

Το αφεντικό Ντι Νίκα, με πολλά εάν και με πολλά αλλά, δέχτηκε την πρόταση του Μίλιο που του την παρουσίασε σαν πραγματική ευκαιρία για τον ίδιο (και οι συνέπειες;) Το καινούριο βαποράκι θα ήταν έτοιμο σε ένα μήνα το αργότερο κι αυτός, ο Κλην, θα μπάρκαρα με την ιδιότητα του διερμηνέα – δοκιμαστικά, τον πρώτο μήνα.

Η Βενερίνα έδωσε στο θείο της να καταλάβει ότι ο Κλην δεν είχε ακόμα εξηγηθεί καθαρά μαζί της και γι' αυτό του συνιστούσε να συμπεριφέρεται με τη μεγαλύτερη δυνατή λεπτότητα, κάνοντάς τον πριν απ' όλα, με σύνεση, να μιλήσει, να εξηγηθεί. Ο κακομοίρης ο δον Παράντσα, ξεφυσώντας περισσότερο από ποτέ, επειδή τα βάσανά του μεγάλωναν, πήγε στην αρχή μόνος στον Ντι Νίκα και, αφού εξασφάλισε τη θέση εργασίας, γύρισε στο σπίτι να την προσφέρει στον Κλην, προσθέτοντας με τα βάρβαρα γαλλικά του ότι, εάν ήθελε να μείνει, όπως του εξέφρασε την επιθυμία του, εάν ήθελε να παραμείνει μέχρι να επιστρέψει το *Χάμερφεστ*, μπορούσε να το κάνει υπό έναν όρο: να δουλέψει. Να, τη θέση του την είχε εξασφαλίσει αυτός. Και όταν, με το καλό, θα επέστρεφε το ατμόπλοίο του από την Αμερική, θα είχε δύο θέσεις

εργασίας για να διαλέξει: ή το ένα ή το άλλο, ό,τι θα τον συνέφερε περισσότερο. Περιμένοντας, στο μεταξύ, θα έπρεπε να πηγαίνει μαζί του στο ψάρεμα.

Η πρόταση έβαλε τον Κλην σε σκέψεις. Του ήταν πλέον φανερό πως η σκηνή που εκτυλίχθηκε εκείνο το βράδυ ανάμεσα στον θείο και στην ανιψιά, οφειλόταν στην προσεχή αναχώρησή του και ότι ήταν εκείνος η αιτία που έκλαψε η αγαπημένη του νοσοκόμα. Το να δεχτεί και να εκτεθεί, λοιπόν, ήταν ένα και το αυτό. Πώς όμως να αρνηθεί αυτή την ευεργεσία, ύστερα από όλες τις φροντίδες και τις στοργικές περιποιήσεις εκείνης; Αυτή την ευεργεσία που του προσφέρθηκε με τέτοιον τρόπο, που δεν τον δέσμευε για την ώρα καθόλου, που τον άφηνε ελεύθερο να διαλέξει, ελεύθερο να δείξει ή όχι ότι ένιωθε ευγνωμοσύνη για ό,τι του είχαν προσφέρει;

Τώρα, κάθε πρωί που σηκωνόταν από το παλιοντίβανο με πόνους στα κόκκαλα, ο δον Πιέτρο παρότρυνε τον εαυτό του λέγοντας:

-Κουράγιο δον Παράντσα! Άντε για τη διπλή ψαριά!

Και προετοίμαζε τα σύνεργα: δύο καλάμια ψαρέματος με τις πετονιές τους, το ένα για τον εαυτό του και το άλλο για τον *Καμμένο*, τα δοχεία με το δόλωμα, τα εφεδρικά αγκίστρια. Για τα ψάρια ήταν καλά εφοδιασμένος, που να βρει όμως τα χρειαζόμενα για το άλλο ψάρεμα: του γαμπρού για την ανιψιά του; Ποιος θα του έδινε το αγκίστρι να τον τραβήξει για να μιλήσει;

Σταματούσε στο μέσο του δωματίου, με σφιγμένα τα χείλη, τα μάτια ορθάνοιχτα· έπειτα τίναζε στον αέρα τα χέρια του και αναφωνούσε:

-Το γαλλικό αγκίστρι!

Μα βέβαια! Του έλαχε επιπλέον να πρέπει ν' ανοίξει συζήτηση μαζί του για το θέμα στα γαλλικά, την ώρα που δεν μπορούσε να του τα πει ούτε στα σιτσιλιάνικα.

-Μονσιούρ, μα νιές...

Κι έπειτα; Μπορούσε να του ξεφουρνίσει καθαρά και ξάστερα ότι εκείνη η παλαβή ήταν ερωτευμένη ή πεισματωμένη μαζί του;

Από τη Νορβηγία ή από τον πρόξενο στο Παλέρμο θα πληρωνόταν πιθανόν για τα έξοδα που είχε κάνει· αλλά για τούτην εδώ τη συμφορά ποιος θα τον αποζημίωνε;

-Αυτός, αυτός ο ίδιος, που να πάρει ο διάολος! Μου έβαλε φωτιά στο σπίτι; Να καεί κι αυτός!

Εκείνον τον αέρα του χοντροκέφαλου, του αθώου που έπεσε από τον ουρανό θα του τον έκοβε αυτός. Κι εκεί, στον κυματοθραύστη του λιμανιού, ενώ ξαναδύλωνε τ' αγκίστρια, γύριζε να κοιτάξει τον *Καμμένο*, που καθόταν επάνω σ' ένα βράχο λίγο πιο πέρα, με όρθια την κορμοστασιά και με τα ανοιχτόχρωμα μάτια του καρφωμένα επάνω στο φελλό της πετονιάς που επέπλεε στο σκούρο μπλε του νερού που σπιθοβολούσε με τρεμουλιαστές ακτίνες.

-Ε, μοσιούρ Κλην, ε!

Ότι τον κοιτάζε, τον κοιτάζε· όμως τον έβλεπε πραγματικά το φελλό; Φαινόταν αλλοπαρμένος.

Ο Κλην, στο κάλεσμα του δον Παράντσα, ξυπνούσε σαν από όνειρο και του χαμογελούσε· έπειτα τραβούσε σιγά σιγά από το νερό την πετονιά, νομίζοντας ότι ο Μίλιο τον είχε φωνάξει γι' αυτό και ξαναδύλωνε τα αγκίστρια που ήταν άδεια από καιρό.

Α, έτσι το ψάρεμα πήγαινε πολύ καλά! Και ο ίδιος, ο δον Παράντσα, ενώ σκεφτόταν και έψαχνε να βρει την ευκαιρία και τον τρόπο για να ξεκινήσει να του μιλά για εκείνη την υπόθεση που ήταν τόσο δύσκολη και λεπτή, άφηνε τα ψάρια να του τρώνε το δόλωμα: αφαιρούνταν, δεν έβλεπε πια τον φελλό, δεν έβλεπε πια τη θάλασσα και συνερχόταν μόνο όταν το νερό έκανε έναν πιο θορυβώδη παφλασμό στα κοντινά βράχια. Εκνευρισμένος, τραβούσε τότε την πετονιά και του ερχόταν να την πετάξει στα μούτρα εκείνου του αχάριστου. Περισσότερο θυμό όμως του προκαλούσε η φράση που ο Κλην είχε μάθει από εκείνον και που την επαναλάμβανε συχνά, όταν τραβούσε έξω την πετονιά.

-Να πάρει ο διάολος!

Ο δον Παράντσα, ξεχνώντας κάτι τέτοιες στιγμές να του μιλάει στα γαλλικά, ξεσπούσε:

-Να πάρει ο διάολος, εγώ το λέω στα σοβαρά! Εσύ γελάς, χαζέ! Τι σ' ενδιαφέρει εσένα;

Όχι, όχι δεν μπορούσε να συνεχίσει έτσι: όχι μόνο δεν κατέληγε πουθενά η υπόθεση, αλλά του έπρηζε και το συκώτι.

-Ας τα βγάλουν πέρα μόνοι τους, εάν θέλουν!

Κι ένα από εκείνα τα βράδια το είπε στην ανιψιά του, επιστρέφοντας από το ψάρεμα.

Δεν περίμενε ότι η Βενερίνα θα υποδεχόταν την οργισμένη δήλωση της ανοησίας του μ' ένα ξέσπασμα γέλιου, με το πρόσωπο κατακόκκινο και λαμπερό.

-Καημένε θείε!

-Γελάς;

-Φυσικά!

-Έγινε;

Η Βενερίνα έκρυψε το πρόσωπο στις παλάμες της, κουνώντας πολλές φορές καταφατικά το κεφάλι της, με έμφαση. Ο δον Παράντσα, αν και ικανοποιημένος κατά βάθος, επειδή έφυγε από επάνω του ένα βάρος τη στιγμή που δεν το περίμενε, άφησε το θυμό του να ξεσπάσει.

-Πώς! Και δεν μου είπες τίποτα; Και με βασανίζεις τόσες μέρες; Κι εκείνος, κι εκείνος, μουγκός, σαν ψάρι!

Η Βενερίνα αποκάλυψε το πρόσωπό της:

-Δεν σου είπα τίποτα, ούτε σήμερα;

-Ψάρι σου λέω! Μπακαλιάρος! – φώναξε ο δον Παράντσα στην έξαρση του θυμού του. – Έχει πρηστεί το συκώτι μου από τη χολή τόσων ημερών!

-Μάλλον θα ντρέπεται – είπε η Βενερίνα, προσπαθώντας να τον δικαιολογήσει.

-Ντρέπεται! Ένας άντρας! – αναφώνησε ο δον Πιέτρο. – Πίσω από την πλάτη μου έκανε να γελάνε όλα τα ψάρια της θάλασσας, να γελάνε! Πού είναι τώρα; Φώναξέ τον. Πες του να μου το πει απόψε: δεν αρκεί που το είπε σ' εσένα!

- Χωρίς όμως να γουρλώνεις έτσι τα μάτια – τον προέτρεψε η Βενερίνα, χαμογελώντας.

Ο δον Παράντσα μαλάκωσε, κούνησε το μαλλιαρό σαν τζίβα κεφάλι του και μουρμούρισε ανάμεσα στα γένια του:

- Είμαι απλά... το ξέρεις ήδη, καλύτερα από μένα. Για πες μου, πως τα κατάφερες χωρίς τα γαλλικά;

Η Βενερίνα κοκκίνισε, σήκωσε μόλις τους ώμους της και τα μεγάλα μαύρα μάτια της πετούσαν σπίθες.

-Έτσι, - είπε, με αφελή κακεντρέχεια.

-Και πότε έγινε;

-Σήμερα, όταν γυρίσατε το μεσημέρι, μετά το φαγητό. Αυτός μου πήρε το χέρι... εγώ...

-Αρκετά, αρκετά! – γκρίνιασε ο δον Παράντσα, που σ' όλη του τη ζωή δεν είχε κάνει ποτέ έρωτα.- Είναι έτοιμο το δείπνο; Τώρα θα του μιλήσω εγώ.

Η Βενερίνα του έκανε πάλι νόημα με τα μάτια να είναι προσεκτικός και έφυγε. Ο δον Πιέτρο μπήκε στο δωμάτιο του Κλην.

Αυτός στεκόταν μπροστά στην μπαλκονόπορτα ακουμπώντας το μέτωπο στο τζάμι και κοίταζε έξω, αλλά δεν έβλεπε τίποτα. Η πλατεϊτσα εκεί μπροστά ήταν έρημη και σκοτεινή εκείνη την ώρα. Τα φανάρια πετρελαίου εκείνο το βράδυ ξεκουράζονταν, επειδή τον φωτισμό του χωριού τον είχε αναλάβει το φεγγάρι. Ακούγοντας ν' ανοίγει η πόρτα ο Κλην έστρεψε απότομα. Ποιος ξέρει τι να σκεφτόταν. Ο δον Παράντσα στάθηκε στη μέση του δωματίου με ανοιχτά τα πόδια, κουνώντας το κεφάλι: θα ήθελε να του τα ψάλλει σαν γκρινιάρης γέρος θεός· αλλά αισθάνθηκε αμέσως τη δυσκολία να μιλήσει γαλλικά που να ανταποκρίνονται στο ζόρικο ύφος που είχε ήδη πάρει το

πρόσωπο και η συμπεριφορά του. Μετά βίας συγκράτησε ένα μεγαλοπρεπές ξέσπασμα αγανάκτησης και άρχισε:

-Monsieur Cleen, ma nièce m'a dit...

Ο Κλην χαμογέλασε, δειλός, χαμένος και έκλινε επανειλημμένα το κεφάλι.

-Oui? - είπε πάλι ο δον Παράντσα. – Εντάξει, λοιπόν!

Άνοιξε τους δείκτες των χεριών του και άρχισε να τους τρίβει τον έναν με τον άλλο, σαν να ήθελε να πει: «Σύζυγοι ενωμένοι...»

-Vous et ma nièce... mariage... oui?

-Si vous voulez, - απάντησε ο Κλην ανοίγοντας τα χέρια του, σαν να μην ήταν σίγουρος για τη συμφωνία.

-Ω, όσο για μένα! – του ξέφυγε του δον Πιέτρο και το διόρθωσε αμέσως.
- Très- heureux, monsieur Cleen, très-heureux. C'est fait! Donnez-moi la main...?

Έσφιξαν τα χέρια. Κι έτσι συμφωνήθηκε ο γάμος. Ο Κλην όμως απόμεινε παραζαλισμένος. Χαμογελούσε, είναι η αλήθεια, με ένα δειλό χαμόγελο αμηχανίας για την περίεργη κατάσταση που βρέθηκε χωρίς η θέλησή του να είναι ξεκάθαρη. Του άρεσε, βέβαια, εκείνη η μελαχρινή σιτσιλιάνα, όλο ζωντάνια, μ' εκείνα τα μάτια σαν τον ήλιο· της ήταν εξαιρετικά ευγνώμων για την όλο αγάπη φροντίδα της: της χρωστούσε τη ζωή του, είναι αλήθεια,... αλλά γυναίκα του πράγματι; συμφωνημένο ήδη;

-Maintenant, - ξανάρχισε ο δον Παράντσα με τα γαλλικά του – *je vous prie, monsieur Cleen: cherchez, cherchez d'apprendre notre langue... je vous prie...*⁸

⁷ Για τους μη γαλλομαθείς αναγνώστες δίνουμε στη συνέχεια μεταφρασμένο το διάλογο στα ελληνικά:

-Μουσιού Κλην, η ανιψιά μου μου είπε...

-Ναι; -Εσείς και η ανιψιά μου ... γάμος... ναι;

-Εάν θέλετε

-Πολύ ευτυχής, μουσιού Κλην, πολύ ευτυχής. Εντάξει! Δώστε μου το χέρι σας... (σ.τ.μ.)

Η Βενερίνα ήρθε να χτυπήσει την πόρτα με τους κόμπους των δακτύλων της.

-Έτοιμο το δείπνο!

Εκείνο το πρώτο βράδυ, στο τραπέζι, δοκίμασαν και οι τρεις μεγάλη αμηχανία. Ο Κλην έμοιαζε να είχε πέσει από τα σύννεφα· η Βενερίνα, με το πρόσωπο φλογισμένο, σαστισμένη, δεν μπορούσε να κοιτάξει ούτε τον αρραβωνιαστικό, ούτε το θείο. Τα μάτια της θόλωναν όταν συναντούσαν εκείνα του Κλην και χαμήλωναν αμέσως. Χαμογελούσε, ανταποκρινόμενη στο χαμόγελο εκείνου, που δεν ήταν λιγότερο αμήχανος, αλλά ευχαρίστως θα έφευγε για να πάει να κλειστεί μόνη στο δωμάτιό της, να πέσει στο κρεβάτι για να κλάψει... Ναι. Χωρίς να ξέρει το γιατί.

«Εάν αυτό δεν είναι τρέλα, δεν υπάρχουν πια τρελοί στον κόσμο!» σκεφτόταν από τη μεριά του ο δον Παράντσα, συνοφρυωμένος, καθισμένος σε αναμμένα κάρβουνα κι αυτός, καταβροχθίζοντας το φτωχικό δείπνο.

Έπειτα όμως, πρώτος ο Κλην, με κάποια συστολή, τον παρακάλεσε να μεταφράσει για τη Βενερίνα μία ευγενική σκέψη του που ο ίδιος δεν θα μπορούσε να της εκφράσει. Στη συνέχεια η Βενερίνα, δειλή και αναψοκοκκινισμένη, τον παρακάλεσε να τον ευχαριστήσει και να του πει...

-Τι; - ρώτησε ο δον Παράντσα, γουρλώνοντας τα μάτια.

Και βλέποντας ότι, μετά την ανταλλαγή των πρώτων φράσεων, η συζήτηση ανάμεσα στους δύο αρραβωνιασμένους θα συνεχιζόταν με ενδιάμεσο τον ίδιο, χτύπησε τις γροθιές του στο τραπέζι:

-Α, αρκετά! – φώναξε. – Τι ρόλο παίζω εγώ εδώ; Κάντε ό,τι μπορείτε μόνοι σας.

Σηκώθηκε, ανάμεσα στα γέλια των δύο νέων, και πήγε να καπνίσει την πίπα του στο παλιοντίβανο, μουρμουρίζοντας το να πάρει ο διάολος ανάμεσα στα γένια του που ήταν σαν τζίβα.

⁸ -Τώρα σας παρακαλώ, μουσιού Κλην: προσπαθήστε, προσπαθήστε να μάθετε τη γλώσσα μας... σας παρακαλώ... (σ.τ.μ.)

VI



Tο βαποράκι του Ντι Νίκα εκτελούσε, την τελευταία νύχτα του Μάη, το τρίτο ταξίδι του από το Τούνεζι. Σε μία ώρα, κατά το ξημέρωμα, το βαποράκι θα έδενε στον Παλιό Μόλο. Στο πλεούμενο κοιμόνταν όλοι, εκτός από τον τιμονιέρη στην πρύμνη και τον δεύτερο που έκανε βάρδια πάνω στη γέφυρα.

Ο Κλην είχε αφήσει την κουκέτα του και εδώ και ώρα στεκόταν πάνω στο κάσαρο κοιτώντας το φεγγάρι που έγερνε ανάμεσα στις σκαλιέρες των ξαρτιών που έτρεμαν στη ρυθμική δόνηση της μηχανής. Τον κατείχε μια αίσθηση καταθλιπτικής αγωνίας, εκεί, επάνω σ' εκείνο το καρυδότσουφλο, σε μια θάλασσα κλειστή και ακόμη... να, ακόμη και το φεγγάρι του φαινόταν μικρότερο, σαν να το έβλεπε από τα μάκρη της εξορίας του, ενώ φαινόταν μεγάλο εκεί πέρα, στον ωκεανό, ανάμεσα στα ξάρτια του *Χάμερφεστ*, όπου κάποιος από τους συντρόφους του ίσως εκείνη τη στιγμή να το κοιτάζε. Εκεί βρισκόταν και ο ίδιος με όλη του την καρδιά. Ποιος έκανε βάρδια εκείνη την ώρα στο *Χάμερφεστ*; Έκλεινε τα μάτια και τους έβλεπε έναν ένα όλους τους συντρόφους του: τους έβλεπε ν' ανεβαίνουν από τις μπουκαπόρτες· έβλεπε, έβλεπε με τη σκέψη του το ατμόπλοίο του, σαν να βρισκόταν επάνω του· άσπρο από την αρμύρα, μεγαλοπρεπές και όλο ήχους. Άκουγε τους ήχους της καμπάνας του καταστρώματος· ανέπνεε την ξεχωριστή μυρωδιά της παλιάς του κουκέτας· κλεινόταν εκεί μέσα για να σκεφτεί, να φανταστεί. Έπειτα

ξανάνοιγε τα μάτια και τότε του φαινόταν σαν όνειρο όχι μόνο ό,τι είχε δει με τις αναμνήσεις και τη φαντασία του, αλλά και εκείνη εκεί η θάλασσα, εκείνος ο ουρανός, εκείνο το βαποράκι και η τωρινή του ζωή. Και μια βαθιά θλίψη τον κυρίευε, μια παραγμένη αποθάρρυνση. Οι νέοι σύντροφοί του δεν τον αγαπούσαν, δεν τον καταλάβαιναν, ούτε ήθελαν να τον καταλάβουν· τον κοροϊδεύαν για τον τρόπο που πρόφερε εκείνες τις λίγες ιταλικές λέξεις που είχε κατορθώσει να μάθει· κι αυτός, για να μην χειροτερέψει τα πράγματα, θα έπρεπε να μετατρέψει με τη βία την κρυφή οργή του σε χαμόγελο απέναντι σ' εκείνη την χυδαία και ηλίθια κοροϊδία. Τι να γίνει! Υπομονή. Θα σταματούσαν με τον καιρό. Σιγά σιγά, με τη συνεχή χρήση και με τη βοήθεια της Βενερίνας, θα μάθαινε να μιλάει σωστά. Τώρα πια είχε αποφασιστεί: εκεί, σ' εκείνο το χωριό, εκεί, επάνω σ' αυτό το καρυδότσουφλο και σ' αυτή τη θάλασσα, όλη του η ζωή.

Καθώς ένιωθε ακόμα αβέβαιος, στην καινούρια του ύπαρξη, δεν μπορούσε να φανταστεί κάτι σίγουρο για το μέλλον. Μπορεί να μεγαλώσει το δέντρο στον αέρα, εάν έχει λίγες και αδύναμες ρίζες μέσα στη γη; Ήταν όμως βέβαιο ότι εκεί τώρα πια και για πάντα η τύχη το είχε μεταφυτέψει.

Το *Χάμερφεστ*, που θα έπρεπε να επιστρέψει από την Αμερική σε έξι μήνες, δεν ξαναφάνηκε. Η αδελφή του, που της είχε γράψει για να την πληροφορήσει για την βαριά αρρώστια του και να της αναγγείλει τον αρραβώνα του, του είχε απαντήσει από το Τροντχάιμ με ένα μακροσκελές γράμμα γεμάτο αγωνία και ευχάριστη έκπληξη, και τον είχε πληροφορήσει ότι το *Χάμερφεστ* έλαβε στη Νέα Υόρκη αντίθετη εντολή και είχε ναυλωθεί για ένα ταξίδι στην Ινδία, όπως της έγραψε ο άντρας της. Ποιος ξέρει, άραγε, εάν θα το ξανάβλεπε; Και την αδελφή του;

Σηκώθηκε για να διώξει τη δυσφορία όλων εκείνων των σκέψεων. Ξημέρωνε. Τα αστέρια χάθηκαν δυτικά· το φεγγάρι έσβηνε σιγά σιγά. Να, εκεί κάτω, ακόμη αναμμένο το πράσινο φανάρι του Μόλου.

Ο δον Παράντσα και η Βενερίνα περίμεναν να φτάσει το βαποράκι, καθισμένοι στην αποβάθρα. Τις δυο μέρες που ο Κλην έμενε στο Πόρτο Εμπέντοκλε, ο δον Πιέτρο δεν πήγαινε για ψάρεμα· έκανε το φρουρό στους αρραβωνιασμένους, αφού εκείνη η παλαβή, η δόνα Ροζολίνα, δεν ήθελε να

κάνει ούτε αυτό: πρώτον, γιατί ήταν γεροντοκόρη (και η σεμνότητά της θα καιγόταν από την ερωτική φλόγα εκείνων των δύο), έπειτα, επειδή εκείνος ο ξένος της προκαλούσε δέος.

-Φοβάστε μην σας φάει; - της φώναζε ο δον Παράντσα. – Είστε ένας σωρός κόκκαλα, το καταλαβαίνετε ή όχι;

Δεν ήθελε να το καταλάβει η δόνα Ροζολίνα. Και δεν ήθελε να αποχωριστεί τίποτα, σ' αυτή την περίπτωση, ούτε ένα δαχτυλιδάκι, από τα πολλά που είχε, για να δείξει μ' αυτό τον τρόπο την ευαρέσκειά της προς την ανιψιά...

-Έπειτα, έπειτα, - έλεγε.

Αφού, αναγκαστικά, αργά ή γρήγορα, η Βενερίνα θα κληρονομούσε όλα τα υπάρχοντά της: το σπίτι, το χωραφάκι εκεί πάνω, στους πρόποδες του βουνού Τσιοκάφα, τα χρυσαφικά της, τα έπιπλά της, ακόμη και τις οχτώ μάλλινες κουβέρτες που τις είχε υφάνει η ίδια, με τα χέρια της, με την ελπίδα, που δεν είχε χάσει ακόμη, να συνθλίψει κάτω από αυτές κάποιον φουκαρά σύζυγο.

Ο δον Παράντσα ήταν αγανακτισμένος μ' εκείνη την τσιγκουνιά, αλλά δεν ήθελε να δείχνει η Βενερίνα έλειψη σεβασμού προς τη θεία της.

-Είναι αδελφή της μητέρας σου! Έπειτα, εγώ μπορεί να φύγω πριν από εκείνη, όπως το θέλει η φύση, και από εμένα δεν μπορείς τίποτα να ελπίζεις. Εκείνη θα σου απομείνει και πρέπει να τα έχεις καλά μαζί της. Θα βάλεις τον άντρα σου να της κάνει λίγο κόρτε και να δεις που θα πιάσει. Εξάλλου, παρ' όλη την ελάχιστη φροντίδα που ο Κύριος δείχνει σε έναν παλαβό σαν κι εμένα, να δεις που στο τέλος θα μας βοηθήσει..

Είχαν έρθει πράγματι από το προξενείο της Νορβηγίας λίγα χρήματα για τα έξοδα της φροντίδας του Κλην. Μπόρεσε έτσι να αγοράσει κάποια επιπλάκια, τα πιο απαραίτητα, για να στήσει όσο καλύτερα γινόταν το σπιτικό των νιόπαντρων. Είχαν έρθει από το Τροντχάιμ και τα χαρτιά του Κλην.

Η Βενερίνα ήταν πολύ χαρούμενη και ανυπόμονη, εκείνο το πρωί, να δείξει στον αρραβωνιαστικό της το καινούριο τους σπιτάκι τακτοποιημένο ήδη!

Αλλά, λίγο αργότερα, όταν το βαποράκι άραξε τελικά στο Μόλο και ο Κλην μπόρεσε να κατέβει, η χαρά της εκείνη μετατράπηκε ξαφνικά σε θυμό, όταν άκουσε τον χαιρετισμό που οι άλλοι ναυτικοί απηύθυναν, νιαουρίζοντας σχεδόν, στον αρραβωνιαστικό της:

-Μπρον τσον!Μπρον τσον!⁹

-Παλιοηλίθιοι! – είπε ανάμεσα στα δόντια, στρέφοντας προς το μέρος τους και κατακεραυνώνοντάς τους με τα μάτια.

Ο Κλην χαμογελούσε μεγαλώνοντας το θυμό της Βενερίνας.

-Μα, για πες μου, δεν είσαι ικανός να σπάσεις τα μούτρα κάποιου από αυτούς; Αφήνεσαι χαμογελώντας να σε κοροΐδεύουν έτσι αυτοί οι παλιάνθρωποι;

-Έλα τώρα! – είπε ο δον Παράντσα. – δεν βλέπεις πως κάνουν αστεία μεταξύ τους οι σύντροφοι;

-Εγώ δεν θέλω! – αντέτεινε η Βενερίνα, ξαναμμένη από την αγανάκτηση. -Να κάνουν τα αστεία μεταξύ τους και όχι με ηλίθιο τρόπο, απέναντι σ' έναν ξένο που δεν μπορεί να τους δώσει πληρωμένη απάντηση.

Αισθανόταν σχεδόν σαν να την κοροΐδευαν και την ίδια. Ο Κλην την κοίταζε κι εκείνες οι αγέρωχες ματιές της του φαινόταν πως φλέγονταν από πάθος για εκείνον: του άρεσε ο θυμός της· αλλά κάθε φορά που του ερχόταν να της δείξει τι ένιωθε ή να της εκμυστηρευτεί κάτι, του φαινόταν ότι έπεφτε επάνω σ' έναν τοίχο και σιωπούσε και χαμογελούσε, χωρίς να καταλαβαίνει ότι εκείνη η χαμογελαστή καλοσύνη του, σε κάποιες περιπτώσεις, δεν θα μπορούσε να αρέσει στη Βενερίνα.

Τι έφταιγε αυτός, εάν οι άλλοι ήταν αγενείς; Εάν δεν μπορούσε ακόμα να βγει στους δρόμους, χωρίς να τον περικυκλώσει ένα μπουλούκι από αλητάκια; Τα φοβέριζε και ήταν χειρότερα: εκείνα σκορπίζονταν με φωνές και φασαρία και πρόστυχα χωρατά.

⁹ Οι σύντροφοι του Κλην, μιμούμενοι κοροΐδευτικά την προφορά του στα ιταλικά, του λένε *Μπρον τσον*, αντί για *Μπουόν Τζόρνο* (Καλημέρα) (σ.τ.μ.)

Η Βενερίνα ήταν οργισμένη με όλα αυτά.

-Σακάτεψε κανένα από αυτά! Δώσε τους ένα καλό μάθημα! Είναι δυνατόν να γίνεις εσύ ο περιίγγελος του χωριού;

-Καλές συμβουλές του δίνεις! – ξεφυσούσε ο δον Πιέτρο. – Αντί να του συστήνεις φρονιμάδα!

-Σ' αυτά τα σκυλιά; Βούρδουλας τους χρειάζεται, βούρδουλας!

-Θα σταματήσουν, θα σταματήσουν, ηρέμησε, μόλις ο Καμμένος μάθει τη γλώσσα.

-Ο Λαρς! – φώναζε η Βενερίνα έξαλλη τώρα και με το θείο της που αποκαλούσε έτσι τον αρραβωνιαστικό της, όπως όλο το χωριό.

- Το ίδιο είναι! – αναστέναζε ενοχλημένος ο δον Πιέτρο, σηκώνοντας τους ώμους.

-Αλλαξέ το αυτό το όνομα! – συνέχιζε η Βενερίνα αγανακτισμένη, απευθυνόμενη στον Κλην. – Τι ικανοποίηση να ακούω να με λένε, η γυναίκα του Καμμένου!

- Μήπως δεν σε λένε τώρα, η ανιψιά του δον Παράντσα (δον Μηχανότρατα); Τι πειράζει; Αυτός Καμμένος κι εγώ Μηχανότρατα. Μια χαρά!

Δεν γελούσε τώρα πια η Βενερίνα μαθαίνοντας στον αρραβωνιαστικό της τη γλώσσα της. Κάποιες φορές μάλιστα θύμωνε κιόλας!

-Βλέπεις; - του έλεγε. Θα σε κοροϊδεύουν, εάν το πεις έτσι! Κατάλαβες; Τόσο δύσκολο είναι, Θεέ μου;

Ο φουκαράς ο Κλην - τι μπορούσε να κάνει; - χαμογελούσε, πράος, και προσπαθούσε να προφέρει καλύτερα. Αλλά σε δύο μέρες έπρεπε να ξαναφύγει και από εκείνα τα μαθήματα, που τόσο συχνά διακόπτονταν, δεν κατόρθωνε να έχει το όφελος που η Βενερίνα θα επιθυμούσε.

-Είσαι χαζός, καλέ μου!

Αυτά τα πειραγματάκια φαινόταν παιδιάστικα στον δον Πιέτρο, που ήταν καταδικασμένος να κάνει τον φύλακα και αυτό τον εκνεύριζε. Η παρουσία του, ωστόσο, εμπόδιζε τον Κλην που δεν μπορούσε ακόμα να καταλάβει γιατί

ήταν αναγκαία. Δεν ήταν μήπως ο αρραβωνιαστικός της Βενερίνας; Δεν μπορούσε να βγει μόνος μαζί της για να κάνουν ένα περίπατο εκεί πάνω, στο υψίπεδο, στην εξοχή; Το πρότεινε μια μέρα, αλλά άκουσε την ίδια τη Βενερίνα να τον ρωτά:

-Τρελάθηκες;

-Γιατί;

-Εδώ τους αρραβωνιασμένους δεν τους αφήνουν μόνους ούτε μια στιγμή.

-Χρειάζεται κάποιος που θα κρατά το φανάρι – ξεφυσούσε ο δον Πιέτρο.

Και ο Κλην αποθαρρυνόταν από όλους αυτούς τους περιορισμούς, που του εξαθλιώναν το πνεύμα και τον αποβλάκωναν. Είχε αρχίσει να αισθάνεται ένα κρυφό θυμό, ένα μυστικό σαράκι, βλέποντας, σ'εκείνη τη χώρα, να τον θεωρούν και να τον μεταχειρίζονται σχεδόν σαν βλάκα και φοβόταν μην αποβλακωθεί πραγματικά.

VII



Tο ότι δεν ήταν βλάκας το ήξερε καλά το αφεντικό, ο Ντι Νίκα, από τον τρόπο που του ξέμπλεκε τις παραγγελίες και τις υποθέσεις με εκείνους τους κλεφταράδες πράκτορες του Τούνεζι και της Μάλτας. Συνήθως δεν ήθελε να το φανερώσει, όχι γιατί αρνιόταν την αξία και τον έπαινο, αλλά για τις συνέπειες που θα είχε ο έπαινος, αυτό ήταν όλο.

Πίστεψε, ωστόσο, ότι θα του έδειχνε και με το παραπάνω πόσο ήταν ευχαριστημένος από αυτόν, δίνοντάς του δέκα μέρες άδεια γάμου.

-Είναι λίγες δέκα μέρες; Είναι αρκετές, αγαπητέ μου! – είπε στον δον Πιέτρο που έδειχνε δυσαρεστημένος. – Θα δεις μέσα σε δέκα μέρες τι ωραίο αγοράκι θα σου σκαρώσουν! Το πολύ πολύ μπορεί να του επιτρέψω, όταν ξαναμπαρκάρει, να πάρει μαζί και τη γυναίκα του στο Τούνεζι και στη Μάλτα, για ένα ταξιδάκι του μέλιτος. Είναι ένας σοβαρός νέος και του έχω εμπιστοσύνη. Δεν μπορώ όμως να κάνω τίποτα περισσότερο.

Αντέδρασε σθεναρά στην πρόταση του δον Πιέτρο να γίνει κουμπάρος στο γάμο.

-Δεν έχει σχέση εκείνο το καλό παιδί, όπως καταλαβαίνεις, αλλά εάν, Θεός φυλάξοι, το κάνω μια φορά δεν θα σταματήσω σε όλη μου τη ζωή. Όχι, όχι, αγαπητέ Πιέτρο! Θα στείλω στη νύφη ένα δωράκι, λόγω της παλιάς μας φιλίας, αλλά μην το πεις σε κανέναν, σε παρακαλώ!

Από τη μεριά της, η θεία δόνα Ροζολίνα έστυψε, έστυψε μες στο στήθος την καλή καρδιά της, που ο Θεός της είχε δώσει, με αποτέλεσμα να βγει άλλο ένα δωράκι για την Βενερίνα: ένα ζευγάρι σκουλαρίκια κρεμαστά των χιλίων πεντακοσίων λιρετών. Είχε τη λεπτότητα, όμως, να προσφέρει στο ζευγάρι, για τις δέκα μέρες του μήνα του μέλιτος, το εξοχικό της στους πρόποδες του βουνού Τσοκάφα.

-Αρκεί να προσέξετε τα έπιπλα!

Περπατούσαν από μόνες τους εκείνες οι τέσσερις ξεχαρβαλωμένες καρέκλες, εάν τις καλούσες κροταλίζοντας τα δάχτυλα, από το πολύ σαράκι που τις κατοικούσε! Και η δυσσομία της κλεισούρας εκείνης της παμπάλαιας τρώγλης, χαμένης ανάμεσα στα δέντρα εκεί πάνω, ήταν ανυπόφορη.

Αμέσως η Βενερίνα, μόλις έφτασε εκεί με την άμαξα μετά το γάμο, συνοδευόμενη από τον γαμπρό, τον θείο και τη θεία της, έτρεξε να ανοίξει διάπλατα όλες τις μπαλκονόπορτες και τα παράθυρα.

-Προσοχή στις κουρτίνες και τα κουρτινάκια! – τσίριζε η δόνα Ροζολίνα προσπαθώντας να τρέξει πίσω από την ακάθεκτη ανιψιά.

-Αφήστε να πάρουν λίγο αέρα! Κοιτάξτε, κοιτάξτε πώς αναπνέουν! Α, τι ωραία!

-Ναι, αλλά με το φως θα ξεθωριάσουν.

-Δεν είναι από μπροκάρ, θεία!

Η μία ωρίτσα που πέρασε εκεί πάνω με τους νιόπαντρους ήταν ένα πραγματικό μαρτύριο για την δόνα Ροζολίνα. Υπέφερε, όταν έβλεπε να αγγίζουν το ένα ή το άλλο αντικείμενο και ήταν σαν να της ξεριζώνουν τα σγουρά της, αλειμμένα με μπογιά, που της έκλειναν από τις δυο μεριές το μέτωπο σαν δύο κόμματα. Υπέφερε σαν είδε να μπαίνει μέσα, φορώντας άρβυλα με καρφιά, η οικογένεια του φύλακα για να συγχαρεί τους νιόπαντρους.

Ο φύλακας αυτός πρόσεχε το κτήμα και κατοικούσε με την οικογένειά του σε ένα άθλιο και σκοτεινό δωμάτιο στη λιθόστρωτη αυλή του σπιτιού, που

είχε μια στέρνα στη μέση: σπίτι και στάβλος ήταν ένα. Αβέβαιος εάν είχε πράξει καλά ή άσχημα, έφερε ως δώρο ένα κάνιστρο με φρέσκα φρούτα.

Ο Λαρς Κλην παρατηρούσε έκπληκτος εκείνες τις ανθρώπινες υπάρξεις που έμοιαζαν ν' ανήκουν σ' έναν άλλο κόσμο, με τις παράξενες φορεσιές τους και τόσο μαυρισμένους από τον ήλιο. Του φαίνονταν πολύ περίεργοι και διαφορετικοί από τον ίδιο, και απορούσε που ανοιγόκλειναν τα βλέφαρα όπως τα ανοιγόκλεινε κι εκείνος, και κινούσαν τα χείλη, όπως τα κινούσε ο ίδιος. Μα τι έλεγαν;

Χαμογελαστή η γυναίκα του φύλακα ανακοίνωνε ότι ένα από τα πέντε παιδιά της είχε πυρετό εδώ και δυο μήνες και βρισκόταν εκεί, επάνω στο άχυρο, μισοπεθαμένο.

-Έγινε αγνώριστο, το πουλάκι μου!

Χαμογελούσε, όχι γιατί δεν το λυπόταν, αλλά για να μην δείξει τη θλίψη της την ώρα που τα αφεντικά της γιόρταζαν.

-Θα έρθω να το δω - υποσχέθηκε η Βενερίνα.

-Μη, όχι! Τι λέει η εξοχότητά σας; -αναφώνησε στεναχωρημένη η χωριάτισσα. -Αφήστε μας εμάς τους φτωχούς. Ας χαρεί η εξοχότητά σας. Τι όμορφος γαμπρός! Πιστεύετε; Δεν έχω το θάρρος να τον κοιτάξω.

-Κι εγώ; - ρώτησε ο δον Παράντσα. – Δεν είμαι όμορφος εγώ; Και είμαι κι εγώ γαμπρός, με τη δόνα Ροζολίνα. Δυο ζευγάρια!

-Πάψε! – φώναξε εκείνη ταραγμένη. – Δεν θέλω να λέγονται μερικά πράγματα, ούτε για αστείο!

Η Βενερίνα γελούσε σαν τρελή.

-Στα σοβαρά! Στα σοβαρά! – διαμαρτυρόταν ο δον Πιέτρο.

Και επέμενε τόσο πολύ σ' αυτό το άσχημο αστείο, για να διασκεδάσει την ανιψιά του, που η γεροντοκόρη δεν ήθελε να επιστρέψει στο χωριό μόνη μαζί του μες στην ίδια άμαξα. Έδωσε εντολή στον φύλακα να τη βοηθήσει να ανέβει στο κάθισμα, δίπλα στον αμαξά.

-Οι κακές γλώσσες... ποτέ δεν ξέρει κανείς! με έναν τρελό όπως εσύ.

-Α, αγαπητή δόνα Ροζολίνα! Τι φοβάστε τώρα πια από εμένα; Δεν μπορώ να σας κάνω τίποτα πλέον εγώ! – της είπε ο δον Πιέτρο στην άμαξα, την ώρα που επέστρεφαν, κουνώντας το κεφάλι και ξεφυσώντας από τη μύτη σε έναν μεγάλο αναστεναγμό, σαν να ξεφούσκωσε όλη του η χαρούμενη διάθεση που έδειξε για χάρη της ανιψιάς. – Ήθελα να κάνω ευτυχισμένο εκείνο το κακόμοιρο το κορίτσι!

Του φαινόταν σαν να είχε πετύχει ήδη το σκοπό της μακράς, ταλαιπωρημένης, ασυνάρτητης ύπαρξής του. Τι του έμενε πλέον να κάνει τώρα; Να αφευθεί στη διάθεση του θανάτου, με ήσυχη τη συνείδηση, ναι, αλλά με αγωνία. Άλλες τέσσερις μέρες βάσανα... κι έπειτα, εκεί.

Η άμαξα περνούσε κοντά από το νεκροταφείο, ευάερο εκεί στο υψίπεδο που το κοκκίνιζαν οι φλόγες του δειλινού.

-Εκεί, και τι κατάφερα;

Η δόνα Ροζολίνα πλάι του, με τα χείλη σουφρωμένα και τα μάτια προσηλωμένα και διαπεραστικά, προσπαθούσε να φανταστεί τι έκαναν εκείνη την ώρα οι νεόνυμφοι, που απόμειναν μόνοι, και συγκρατούσε τη νευρική της που ένιωθε να την κυριεύει και η οποία εκδηλωνόταν με τη μορφή ενός έντονου θυμού ενάντια σ' εκείνον τον άντρα, γέρο τώρα πια, που καθόταν πλάι της. Έστρεψε για να τον κοιτάξει, τον είδε που είχε τα μάτια κλειστά· νόμισε πως κοιμάται.

-Έλα, έλα, σε λίγο φτάνουμε.

Ο δον Πιέτρο άνοιξε πάλι τα μάτια του που ήταν κόκκινα από ένα συγκρατημένο κλάμα και γκρίνιασε:

-Το ξέρω, νυφούλα. Σκέφτομαι τα μουγγριά για απόψε. Ποιος θα μου τα μαγειρέψει;

VIII



Aφού ξεπέρασε την εντονότατη αρχική της αμηχανία της αναπάντεχης εξοικείωσής της, περισσότερο ενδόμυχης από οποιαδήποτε άλλη, με έναν άντρα που εξακολουθούσε να της φαίνεται ότι έπεσε από τον ουρανό, η Βενερίνα πήρε υπό την προστασία της και από το χέρι, σαν να ήταν μωρό, τον σύζυγο που τον είχε μαγέψει το θέαμα που προσέφερε η εξοχή, εκείνη η φύση που του φαινόταν τόσο περίεργη και σχεδόν βίαιη.

Σταματούσε για να θαυμάσει ώρα πολλή κάποιους τεράστιους στρεβλωμένους κορμούς από ελιές, γεμάτους κόμπους, εξογκώματα, παραμορφωμένες διακλαδώσεις όλο ρόζους και δεν έπαυε να αναφωνεί:

-Ο ήλιος! Ο ήλιος! – λες και έβλεπε σ' εκείνους τους κορμούς ζωντανή, τυπωμένη επάνω τους όλη εκείνη την καυτή οργή του ήλιου, που τον ζάλιζε και σχεδόν τον μεθούσε.

Τον έβλεπε παντού τον ήλιο και κυρίως μες στα μάτια και στα καυτά, σαρκώδη χείλη της Βενερίνας, που γελούσε με όλες εκείνες τις εκπλήξεις του και τον τραβούσε να προχωρήσει για να του δείξει άλλα πράγματα, που θεωρούσε πιο αξιόλογα για να ιδωθούν: τη σπηλιά του Τσιοκάφα, για παράδειγμα. Αυτός όμως σταματούσε εκεί που εκείνη δεν το περίμενε, μπροστά σε πράγματα τόσο κοινά για την ίδια.

-Λοιπόν; Είναι φραγκόσουκα. Τι στέκεσαι και τα κοιτάς;

Της έδινε την εντύπωση ενός παιδιού και του γελούσε κατά πρόσωπο, αφού τον κοιτάζε για λίγο προηγουμένως, τόσο αποβλακωμένο για το τίποτε! Και τον ταρακουνούσε, του φυσούσε τα μάτια, για να διαλύσει την έκπληξή του που μερικές φορές τον έκανε να σαστίζει.

-Ξύπνα! Ξύπνα!

Και τότε εκείνος χαμογελούσε, την αγκάλιαζε και την άφηγε να τον οδηγεί, από το χέρι, σαν τυφλός.

Η συζήτηση περιστρεφόταν πάντα, με τις ίδιες φράσεις απέχθειας, γύρω από την οικογένεια του φύλακα, που τον επισκέφτηκαν και οι δύο, όπως είχαν υποσχεθεί. Δεν μπορούσε να βρει ησυχία όταν σκεφτόταν ότι εκείνοι οι άνθρωποι κατοικούσαν εκεί, μέσα σ' ένα άθλιο δωμάτιο που είχε μετατραπεί σχεδόν σε μια σπηλιά μαυρισμένη από τον καπνό και βρόμικη. Άδικα η Βενερίνα του επαναλάμβανε:

-Μα, αν τους βγάλεις από το δωμάτιο τον γάιδαρο, το γουρουνάκι και τις κότες, δεν θα μπορέσουν πια να κοιμηθούν ήρεμα. Πρέπει να μείνουν εκεί όλοι μαζί· αποτελούν την ίδια οικογένεια.

-Τρομερό! Τρομερό! – αναφωνούσε εκείνος χειρονομώντας στον αέρα.

Κι εκείνο εκεί, το κακόμοιρο παιδί, ξαπλωμένο καταγής επάνω στο άχυρο, χλομό από τους συνεχείς πυρετούς και σκελετωμένο; Το γιάτρευαν με κάτι δικά τους αλάθητα μαντζούνια. Θα γινόταν καλά, όπως έγιναν καλά και τα άλλα. Και στο μεταξύ το κακόμοιρο (τι λύπηση!) ροκάνιζε ανόρεχτα ένα κομμάτι μαύρο ψωμί.

-Μην το σκέφτεσαι! – του έλεγε η Βενερίνα, αν και το λυπόταν, αλλά όχι και τόσο, ξέροντας ότι έτσι ζουν οι φτωχοί. Νόμιζε ότι έπρεπε να το ξέρει και αυτός, ο σύζυγός της, και γι' αυτό, βλέποντάς τον τόσο συγκινημένο, όλο και πιο πολύ εδραιωνόταν η πεποίθηση που είχε σχηματίσει, ότι η καλοσύνη του ξεπερνούσε το συνηθισμένο, ήταν σχεδόν νοσηρή, και αυτό την δυσσχεστούσε.

Πέρασαν γρήγορα οι δέκα μέρες στην εξοχή. Όταν γύρισαν στο χωριό η Βενερίνα συνόδευσε το σύζυγό της μέχρι το βαποράκι, αλλά δεν θέλησε να μπαρκάρει μαζί του για το ταξίδι του μέλιτος που τους προσέφερε ο Ντι Νίκα.

Ο δον Πιέτρο προσπαθούσε να την πείσει.

-Θα δεις το Τούνεζι, που τα αγαπητά μας αδέρφια, οι Γάλλοι, πάντοτε με κομψό τρόπο, μας το πήραν λαθραία. Θα δεις τη Μάλτα, όπου το ζώο ο θεός σου πήγε για να καταστραφεί. Μακάρι να μπορούσα να έρθω κι εγώ! Θα έβλεπες με τι ζήλο θα με χαστούκιζα, εάν συναντούσα τον εαυτό μου στους δρόμους της Βαλέτα, όπως ήμουν τότε, νέος ανόητος πατριώτης.

'Όχι, όχι· η Βενερίνα δεν ήθελε ν' ακούσει κουβέντα: η θάλασσα τη φόβιζε κι έπειτα ντρεπόταν, ανάμεσα σε τόσους άντρες.

-Δεν θα είσαι μήπως με τον άντρα σου; - επέμενε ο δον Πιέτρο - Τέτοιες είναι όλες οι γυναίκες μας! Δεν κάνουν ποτέ τα χατίρια των αντρών τους. Εσύ τι λες; - ρώτησε τον Κλην.

Εκείνος δεν έλεγε τίποτα. Κοίταζε τη Βενερίνα και επιθυμούσε να την έχει μαζί του, αλλά δεν την ήθελε να κάνει μία θυσία ή να υποφέρει πράγματι στο ταξίδι.

-Κατάλαβα – συμπέρανε ο δον Παράντσα, - είσαι ένας μεγάλος μπαμπαλάκιο¹⁰!

Ο Λαρς δεν κατάλαβε τη λέξη στα σικελικά που είπε ο θεός, αλλά χαμογέλασε βλέποντας τη Βενερίνα να ξεκαρδίζεται στα γέλια. Και, λίγο αργότερα, μπάρκαρε μόνος.

Μόλις απομακρύνθηκε από το λιμάνι, μετά τους τελευταίους αποχαιρετισμούς με το μαντίλι στη γυναίκα του που ανέμιζε το δικό της στην αποβάθρα του Μόλου και δεν διακρινόταν πια, αισθάνθηκε ενστικτωδώς μια μεγάλη ανακούφιση, που όμως του προκαλούσε θλίψη, όταν το καλοσκεφτόταν. Εκεί, μόνος μπροστά στο θέαμα της θάλασσας, καταλάβαινε

¹⁰ Στη σικελική διάλεκτο σημαίνει άνθρωπος ανόητος, χωρίς θέληση, που τον τραβάνε από τη μύτη (σ.τ.μ.)

τώρα, ότι είχε υποφέρει εκείνες τις δέκα μέρες μία μεγάλη καταπίεση στις ιδιαίτερες στιγμές του με τη νεαρή σύζυγο, αν και του ήταν τόσο απολαυστικές. Τώρα μπορούσε να σκεφτεί ελεύθερα, να ξεδιπλώσει την ψυχή του, χωρίς να πιέζει το νου του να μαντέψει, να καταλάβει τις σκέψεις και τα συναισθήματα εκείνης της ύπαρξης, τόσο διαφορετικής από αυτόν και που, παρόλα αυτά, του ανήκε τόσο αποκλειστικά.

Παρηγορήθηκε με την ελπίδα ότι με τον καιρό θα συνήθιζε στις νέες συνθήκες ύπαρξής του, θα άρχιζε να σκέφτεται, να αισθάνεται όπως η Βενερίνα, ή ότι εκείνη με τη στοργή της, με την οικειότητά της θα κατόρθωνε να βρει το δρόμο που θα την οδηγούσε σ' εκείνον, για να μην τον αφήσει πια μόνο, έτσι, σ' εκείνη την αγωνιώδη εξορία του νου και της καρδιάς.

Η Βενερίνα και ο θείος, στο μεταξύ, μιλούσαν γι' αυτόν στο καινούργιο σπιτάκι, όπου ο δον Πιέτρο είχε κι αυτός το δικό του δωμάτιο.

-Ναι, - έλεγε αυτή, χαμογελώντας, - είναι έτσι όπως είπες!

-Μπαμπαλάκιο; Χαζός; - ρώτησε ο δον Παράντσα. - Έλα τώρα! Είναι καλός, πολύ καλός...

-Και τι σημαίνει καλός, θείε; - παρατήρησε αναστενάζοντας η Βενερίνα.

-Έχεις δίκιο! - αναγνώρισε ο δον Πιέτρο. - Πράγματι, όλους τους κατεργάρηδες σήμερα τους αποκαλούν ανοιχτομάτηδες και ο θείος σου, πρώτος και καλύτερος, τους σέβεται. Όμως ας ελπίσουμε πως ο αέρας της θάλασσάς μας, που πρέπει να είναι, ξέρεις, πιο αλμυρή από εκείνη της πατρίδας του, θα του κάνει καλό. Όμως φοβάμαι πολύ κι εγώ, μήπως μου μοιάζει ως προς την κρίση.

Τον συμπαθούσε ο δον Πιέτρο, αλλά δεν είχε την πρόθεση, ούτε από περιέργεια, να προσπαθήσει να μαντέψει τι σκεφτόταν, ούτε του περνούσε από το μυαλό να συμβουλευτεί ανάλογα τη Βενερίνα. Αντίθετα, της έλεγε:

-Θα δεις, θα δεις που σιγά σιγά θα πάρει τις συνήθειες του τόπου μας. Είναι μυαλωμένος.

Πριν αναχωρήσει ο Κλην είχε συμβουλέψει την Βενερίνα να μην αφήσει πλέον το γέρο θείο της να πάει για ψάρεμα· αλλά ο δον Πιέτρο όχι μόνο δεν ήθελε ν' ακούσει τίποτα, αλλά θύμωσε κιόλας:

-Δεν ξέρετε πια τι να τα κάνετε τα μουγγριά μου; Πολύ ωραία. Θα τα τρώω μόνος μου.

-Δεν είναι γι' αυτό, θείε! – του είπε η Βενερίνα.

-Τότε, μήπως θέλετε να με ξεκάνετε; – ξαναρώτησε ο δον Παράντσα. – Στα χρόνια μου ήταν ένας φτωχός χωριάτης ενενήντα πέντε χρονών και κάθε που ξημέρωνε ο Θεός ανέβαινε από την εξοχή στο Τζιρτζέντι μ' ένα μεγάλο κοφίνι χόρτα φορτωμένο στους ώμους του και πήγαινε όλη τη μέρα στη γύρα για να τα πουλήσει. Τον έβλεπαν τόσο γέρο που τον λυπόντουσαν· σκέφτηκαν να τον πάνε στο νοσοκομείο και τον έκαναν να πεθάνει σε τρεις μέρες. Η ισορροπία, καλή μου! Παίρνοντάς του το κοφίνι από τους ώμους, έχασε ο κακόμοιρος την ισορροπία και πέθανε. Τι ίδιο κι εγώ, εάν μου αφαιρέσετε την πετονιά. Μουγγριά θα υπάρχουν πάντα, και απόψε το βράδυ και αύριο το βράδυ και όσο ζω.

Και έφευγε με τα σύνεργά του και το φαναράκι του για τα βράχια του λιμανιού.

Μόνη, η Βενερίνα, καθόταν και σκεφτόταν τον άντρα της που ήταν μακριά. Τον περίμενε με αγωνία, βέβαια, εκείνες τις πρώτες μέρες· αλλά δεν μπορούσε καν να τον επιθυμήσει με διαφορετικό τρόπο από αυτόν· δυο μέρες στο σπίτι και το υπόλοιπο της εβδομάδας έξω· δύο μέρες μαζί του και την υπόλοιπη εβδομάδα μόνη, να περιμένει κάθε βράδυ το θείο να γυρίσει από το ψάρεμα· κι έπειτα, το δείπνο· κι έπειτα στο κρεβάτι, μόνη. Ικανοποιούνταν; Όχι. Ούτε η ίδια μ' αυτόν τον τρόπο. Πολύ λίγο... Και έμενε για πολλή ώρα απορροφημένη σε μια κρυφή αναμονή, που κι αυτή της προκαλούσε μια κάποια δυσφορία, σχεδόν ένα σάστισμα.

-Πότε;

IX



-Αχ, τι βιασύνη! – αναφώνησε ο δον Παράντσα, μόλις αντιλήφθηκε τις πρώτες ζαλάδες, τους πρώτους ιλιγγούς. – Το πρόβλεψε εκείνο το παλιόσκυλο ο ντ' Αγκοστίνο! Για πες μου, φοβήθηκες μήπως ο θεός σου τα κακάρωνε πριν ακούσει την όμορφη μουσική που θα κάνει το γατάκι;

-Θεΐε! – του φώναξε η Βενερίνα, προσβεβλημένη και χαμογελώντας.

Ήταν ευτυχισμένη: είχε με τι ν' ασχοληθεί, εκείνα τα ατέλειωτα βράδια, μόνη μες στο σπίτι: σκουφάκια, σαλιάρες, φασκιές, ζιπουνάκια... – και όχι μόνο τα βράδια. Δεν είχε πλέον χρόνο, αλλά ούτε και διάθεση ν' ασχοληθεί με τον εαυτό της. Όλη της η σκέψη ήταν στραμμένη στο αγγελουδάκι που θα ερχόταν, - από τον ουρανό, θεία Ροζολίνα, από τον ουρανό! – φώναζε στη σεμνότυφη γεροντοκόρη αγκαλιάζοντάς την με δύναμη και ταρακουνώντας την ολόκληρη.

-Και θα είστε εσείς η νονά του, εσείς και ο θεός Πιέτρο νονός!

Η δόνα Ροζολίνα ανοιγόκλεινε τα μάτια, της τρέχανε τα σάλια, ανάμεσα στις αγκαλιές που της έκανε εκείνο το ευλογημένο κορίτσι που λες και είχε τρελαθεί και δεν πρόσεχε τα φτιασίδια της.

-Σιγά, σιγά, ναι, ευχαρίστως. Αρκεί να του δώσετε ένα χριστιανικό όνομα. Εγώ δεν έμαθα ακόμη να προφέρω το όνομα του άντρα σου..

-Να τον λες *Καμμένο*, όπως όλοι! – της απαντούσε γελώντας η Βενερίνα.- Δεν με πειράζει τώρα πια!

Δεν την πείραζε πλέον τίποτα, τώρα: δεν φτιαχνόταν καν, όταν εκείνος ήτανε να φτάσει.

-Φτιάξε λιγάκι τα μαλλιά σου, τουλάχιστον! – τη συμβούλευε η δόνα Ροζολίνα. – Δεν είσαι καλά έτσι.

-Τώρα πια! Ό,τι έγινε, έγινε. Αν του αρέσω έτσι! Και αν δεν του αρέσω, να με αφήσει ήσυχη: τόσο το καλύτερο!

Είχε τέτοια αποκλειστικότητα η χαρά εκείνης της νέας αναμονής της, που ο Κλην δεν αισθανόταν να είναι προσκεκλημένος να πάρει μέρος κι αυτός, λες και η χαρά δεν ήταν και δική του: ένιωθε αποκλεισμένος και η χαρά του είχε να κάνει μόνο μ' εκείνη, σαν να μην ανήκε και σ' αυτόν το μωρό που ήταν να γεννηθεί, σ' ένα μέρος που δεν ήταν δικό του, από μία μητέρα που δεν την ένοιαζε καν τι αισθανόταν, τι σκεφτόταν και αυτός για το γεγονός.

Εκείνη είχε βρει τη θέση της στη ζωή: είχε το σπιτάκι της, τον άντρα της· σε λίγο θα είχε και το επιθυμητό παιδί· και δεν σκεφτόταν ότι αυτός, ξένος καθώς ήταν, βρισκόταν στην αρχή της νέας του ύπαρξης και περίμενε να του δώσει εκείνη το χέρι της για να τον καθοδηγήσει. Αδιάφορη ή αδαής, τον άφηνε εκεί, στο κατώφλι, αποκλεισμένο, χαμένο.

Και ξανάφευγε, και πέρα μακριά στη θάλασσα, πάνω σ' εκείνο το καρυδότσουφλο αισθανόταν πάντα περισσότερο μόνος και αγχωμένος. Οι σύντροφοί του, βλέποντάς τον τόσο θλιμμένο, είναι αλήθεια πως δεν τον κορόιδευαν πια, όπως πρώτα, αλλά δεν του έδιναν και σημασία, σαν να μην υπήρχε. Κανείς δεν τον ρωτούσε: -Τι έχεις;- Ήταν ο ξένος. Ποιος ξέρει πώς ήταν φτιαγμένος και γιατί ήταν έτσι!

Το γεγονός δεν θα τον είχε στεναχωρήσει και πολύ, εάν και στο σπίτι του δεν ένιωθε ξένος, όπως εκεί επάνω στο βαποράκι. Στο σπίτι του; Σ' αυτό σε ένα λιμάνι της Σικελίας; Όχι, όχι! Η καρδιά του πετούσε ακόμη μακριά, εκεί πάνω, στη γενέθλια γη, στο παλιό σπίτι, εκεί όπου η μητέρα του είχε πεθάνει, όπου κατοικούσε η αδελφή του, που ίσως εκείνη τη στιγμή τον σκεφτόταν και μπορεί να τον θεωρούσε ευτυχισμένο.

X



Μια ελπίδα αντιστεκόταν ακόμη μέσα του, το τελευταίο του ανάχωμα, το τελευταίο του καταφύγιο ενάντια στην μελαγχολία που τον κυρίευε και τον έπνιγε: να έβλεπε τον εαυτό του, να τον αναγνώριζε στο πρόσωπο του νεογέννητου μωρού του και να νιώσει κοντά του, εκεί, σ' εκείνη τη γη της εξορίας, λιγότερο μόνος, όχι πια μόνος.

Αλλά κι αυτή η ελπίδα σύντομα τον εγκατέλειψε μόλις είδε τον μικρό του γιο, δύο ημερών ακόμη, που γεννήθηκε κατά την απουσία του. Ήταν φτυστός η μητέρα του.

-Μελαχρινό, μελαχρινό, το κακόμοιρο το μωράκι μου! Σικελάκι – του είπε η Βενερίνα από το κρεβάτι, ενώ εκείνος, απογοητευμένος, το παρατηρούσε μέσα στην κούνια. – Ξανακλείσε την κουρτίνα. Θα μου το ξυπνήσεις. Δεν μ' άφησε να κοιμηθώ όλη τη νύχτα, το κακόμοιρο: έχει πονάκια. Τώρα ξεκουράζεται κι εγώ θέλω να το εκμεταλλευθώ.

Ο Κλην φίλησε συγκινημένος στο μέτωπο τη γυναίκα του· έκλεισε τα σκούρα και βγήκε από το δωμάτιο ακροπατώντας. Μόλις βρέθηκε μόνος, έφερε τα χέρια στο πρόσωπο κι έπνιξε το κλάμα που ήταν έτοιμο να ξεσπάσει.

Τι προσδοκούσε; Ένα σημάδι, τουλάχιστον, ένα σημάδι να του έδινε εκείνο το πλασματάκι, στο χρώμα των ματιών, στο πρώτο χνούδι του κεφαλιού

που να έδειχνε ότι ήταν δικό του, ξένο κι αυτό, που να του θύμιζε τη μακρινή του πατρίδα. Τι προσδοκούσε;

Όπως και να 'χε, μήπως δεν θα μεγάλωνε εκεί, όπως όλα τα παιδιά του χωριού, κάτω από τον καυτό ήλιο, με εκείνες τις συνήθειες που στον ίδιο ήταν ξένες, αναθρεμμένο σχεδόν αποκλειστικά από τη μητέρα του και άρα με τις ίδιες αντιλήψεις, με τα ίδια συναισθήματα όπως εκείνη; Τι προσδοκούσε; Ξένος, ξένος και για τον γιο του.

Τώρα, τις δυο μέρες που περνούσε στο σπίτι, προσπαθούσε να κρύψει τη διάθεσή του. Δεν του ήταν δύσκολο, αφού κανένας δεν του έδινε σημασία: ο δον Πιέτρο πήγαινε, κατά το συνήθειό του, για ψάρεμα και η Βενερίνα ήταν ολοκληρωτικά αφοσιωμένη στο μωρό, που δεν τον άφηνε καν να το αγγίξει.

-Μου το κάνεις και κλαίει... Δεν ξέρεις να το κρατάς! Δρόμο, δρόμο, βγες και λίγο από το σπίτι. Τι με κοιτάς; Είδες πώς κατάντησα; Άντε, πήγαινε να επισκεφτείς τη θεία Ροζολίνα, που έχει να 'ρθει τρεις μέρες. Μπορεί πράγματι να θέλει να την φλερτάρεις, όπως λέει ο θείος Πιέτρο.

Μια μέρα πήγε ο Κλην, για να ικανοποιήσει τη γυναίκα του, αλλά του έκανε η γεροντοκόρη τέτοια υποδοχή, που ορκίστηκε να μην ξαναπατήσει εκεί, ούτε μόνος, ούτε με συντροφιά.

-Μόνος, όχι κύριε - του είπε η δόνα Ροζολίνα ντροπαλή και εξοργισμένη, με χαμηλωμένο το βλέμμα. – Λυπάμαι, αλλά πρέπει να σας το πω. Ανιψιός, καταλαβαίνω· είστε ο ανιψιός μου, αλλά ο κόσμος ξέρει πως είστε ξένος, με συνήθειες περίεργες και ποιος ξέρει τι μπορούν να υποθέσουν. Μόνος, όχι κύριε. Θα έρθω εγώ η ίδια αργότερα στο σπίτι σας, εάν δεν θέλετε να έρθετε εδώ με τη Βενερίνα.

Κι έτσι είδε να του κλείνουν κατάμουτρα την πόρτα και δεν μπόρεσε να βάλει κι αυτός τα γέλια, όπως η Βενερίνα, όταν της διηγήθηκε τι του έλαχε. Αλλά εάν εκείνη ήξερε ότι η γριά ήταν τόσο ενοχλητικά τρελή, γιατί τον έσπρωξε να πάει να γελοιοποιηθεί; Μήπως ήθελε κι εκείνη να γελάσει πίσω από την πλάτη του;

-Δεν βρήκες ακόμη κανένα φίλο; - τον ρώτησε η Βενερίνα.

-Όχι.

-Είναι δύσκολο, το ξέρω: είμαστε αγριάνθρωποι, αγαπητέ μου! Κι εσύ όμως τα έχεις ακόμα χαμένα. Πότε θα ξυπνήσεις; Πήγαινε τουλάχιστον να βρεις το θείο: είναι στο λιμάνι. Σαν άντρες καταλαβαινόσαστε. Εγώ είμαι γυναίκα και δεν μπορώ να κουβεντιάζω μαζί σου: έχω πολλές δουλειές.

Εκείνος την κοιτάζε, την κοιτάζε και του ερχόταν να την ρωτήσει: «Δεν μ' αγαπάς πια;» - Η Βενερίνα, βλέποντάς τον να μην το κουνάει από τη θέση του, σήκωσε τα μάτια απ' το εργόχειρο, τον είδε που είχε ύφος χαμένο και έβαλε τα γέλια:

-Τι θέλεις από μένα; Θεέ μεγαλοδύναμε, ένας τέτοιος άντρακλας και να κάθεται στο σπίτι σαν παιδάκι! Μάθε λιγάκι να ζεις όπως οι άντρες μας: περισσότερο έξω από το σπίτι, παρά μέσα. Δεν μπορώ να σε βλέπω έτσι. Με κάνεις και θυμώνω και σε λυπάμαι.

Έξω δεν τον έβλεπε. Από το θλιμμένο του ύφος όμως, που έπαιρνε όταν έβγαινε διωγμένος έτσι από το σπίτι, σαν ανεπιθύμητο σκυλί, θα μπορούσε να συμπεράνει πως έσερνε τα βήματά του στους δρόμους του χωριού, που η τύχη τον είχε παραπετάξει και που το μισούσε ήδη.

Μην ξέροντας πού να πάει, κατευθυνόταν προς το πρακτορείο του Ντι Νίκα. Έβρισκε κάθε φορά το γέρο πίσω από τους γραφιάδες, με τεντωμένο το λαιμό και τα ματογυάλια στην άκρη της μύτης, για να βλέπει τι γράφανε μέσα στα κατάστιχα. Όχι πως δεν είχε εμπιστοσύνη, αλλά (πού να ξέρει κανείς!) μπορεί κάποια στιγμιαία αφηρημάδα και ένας αριθμός να πάρει την θέση ενός άλλου, να γίνει λάθος στη σούμα· κι έπειτα ήθελε να προσέχει και την καλλιγραφία. Η καλλιγραφία ήταν η αδυναμία του: ήθελε τα κατάστιχα καθαρά. Σ' εκείνο το υγρό και σκοτεινό δωματιάκι, στο ισόγειο, κάποιες μέρες στις τέσσερις η ώρα, με δυσκολία έβλεπε κανείς κι έπρεπε ν' ανάψουν το φως.

-Είναι ντροπή, αφεντικό Ντι Νίκα! Με τόσα λεφτά...

-Ποια λεφτά; - ρωτούσε ο Ντι Νίκα. – Εάν μου τα δώσετε εσείς! Όμως αρκετά! Εδώ έχω αρχίσει κι εδώ θέλω να τελειώσω.

Όταν έβλεπε τον Κλην να μπαίνει, στεναχωριόταν:

-Και τώρα; Και τώρα; Και τώρα;

Πήγαινε να τον προϋπαντήσει με το κεφάλι ριγμένο πίσω για να μπορεί να κοιτάζει μέσα από τα ματογυάλια που καβαλούσαν την άκρη της μύτης του, και έλεγε:

-Τι θέλετε, παιδί μου; Τίποτα; Πάρτε, λοιπόν, μία καρέκλα και καθίστε εκεί, έξω από την πόρτα.

Φοβόταν μήπως οι γραφιάδες αφαιρούνταν πραγματικά, κι έπειτα δεν ήθελε να ξέρει αυτός τις υποθέσεις του πρακτορείου πριν από το ταξίδι.

Ο Κλην καθόταν για λίγο εκεί, στην πόρτα. Κανείς, λοιπόν, δεν τον ήθελε; Δεν φορούσε πια τον χνουδωτό σκούφο· ήταν ντυμένος όπως όλοι οι άλλοι κι όμως ο κόσμος γύριζε να τον κοιτάξει, λες και μόστραρε εκεί, μπροστά στο πρακτορείο. Ξαφνικά εμφανιζόταν μπροστά του κάποιος αλητάκι και άρχιζε να κάνει κωλοτούμπες με πόδια και με χέρια. Γι' αυτή του την ικανότητα του παλιάτσου τού ζητούσε ένα νόμισμα και όλοι έβαζαν τα γέλια.

-Τι τρέχει; Τι τρέχει; - φώναζε το αφεντικό, ο Ντι Νίκα, βγαίνοντας στην πόρτα. – Θέατρο; Μαριονέτες;

Τα αλητάκια διαλύονταν ουρλιάζοντας και σφυρίζοντας.

-Αγαπητέ μου, - έλεγε τότε ο Ντι Νίκα στον Κλην, - καταλαβαίνετε, είναι άγριοι. Πηγαίνετε, κάντε μου τη χάρη.

Και ο Κλην έφευγε. Ακόμη κι εκείνος ο γέρος, με την καχύποπτη τσιγκουνιά του, του καθόταν στο στομάχι. Πήγαινε στην ακτή που ήταν γεμάτη από σωρούς θειάφι και με μία βαθιά αίσθηση πίκρας και αηδίας παρακολουθούσε τον εξαντλητικό κόπο που κατέβαλαν όλοι εκείνοι οι άνθρωποι κάτω από τον καυτερό ήλιο. Γιατί, αφού θησαύριζαν κάποιοι από το εμπόριο του θειαφιού, δεν σκέφτονταν να κάνουν πιο ανθρώπινη την εργασία όλων εκείνων των δυστυχισμένων που είχαν καταντήσει χειρότερα και από τα υποζύγια; Γιατί δεν σκέφτονταν να κατασκευάσουν τα κρηπιδώματα επάνω στους δύο κυματοθραύστες του καινούριου λιμανιού, όπου έδεναν τα εμπορικά ατμόπλοια; Από εκείνα τα κρηπιδώματα δεν θα γινόταν γρηγορότερα το φόρτωμα του θειαφιού με κάρα ή με βαγονέτα;

-Μην σου ξεφύγει κουβέντα για το θέμα αυτό! – του συνέστησε ο δον Παράντσα ένα βράδυ μετά το δείπνο. – Θέλεις να καταλήξεις σαν τον Ιησού Χριστό; Όλοι οι πλούσιοι του τόπου έχουν συμφέρον να μην κατασκευαστούν αυτά τα κρηπιδώματα, επειδή είναι ιδιοκτήτες των μικρών ιστιοφόρων, που μεταφέρουν το θειάφι από την ακτή στα βαπόρια. Πρόσεχε! Είναι ικανοί να σε σταυρώσουν.

Έτσι, και στο μεταξύ πάνω στη γυμνή άμμο, ανάμεσα στους σωρούς από θειάφι, έτρεχαν ανοιχτές οι αποχετεύσεις, που μόλυναν το χωριό· και όλοι κάνανε παράπονα και κανείς δεν έκανε το παραμικρό για να προμηθεύσει με αρκετό νερό το διψασμένο χωριό. Ποιο το όφελος από όλα εκείνα τα χρήματα που κερδίζονταν με τέτοια λύσσα; Ποιος τα απολάμβανε; Όλοι πλούσιοι και όλοι φτωχοί! Δεν υπήρχε ούτε ένα θέατρο, ούτε ένα μέρος ή ένα μέσο για έντιμη διασκέδαση, μετά από τόση και τόσο τεράστια εργασία. Μόλις νύχτωνε, το χωριό έμοιαζε με νεκρό που τον ξενυχτούσαν τέσσερα φανάρια πετρελαίου στο δρόμο. Και λες και οι άνθρωποι, μπλεγμένοι σε συνεχείς μπελάδες και καχυποψίες στη μάχη για το κέρδος, δεν είχαν χρόνο να αφιερώσουν για τον έρωτα, αφού οι γυναίκες έδειχναν να είναι τόσο απρόθυμες και νωθρές. Ο σύζυγος ήταν για να δουλεύει: η σύζυγος για να φροντίζει το σπίτι και για να κάνει παιδιά.

-Εδώ; - σκεφτόταν ο Κλην, - εδώ, όλη μου τη ζωή;

Και αισθανόταν να του σφίγγει το λαιμό όλο και περισσότερο ένας κόμπος και ήταν έτοιμος να κλάψει.

XI



Το Χάμερφεστ! Έρχεται το Χάμερφεστ! – έτρεξε για να φέρει τα μαντάτα στη Βενερίνα ασθμαίνοντας ο δον Παράντσα. – Έχω εδώ την αναγγελία, κοιτάξε: θα φτάσει σήμερα! Και ο Καμμένος έφυγε. Να πάρει ο διάβολος! Ποιος ξέρει εάν θα προφτάσει να δει τον γαμπρό του και τους φίλους του!

Έτρεξε στου Ντι Νίκα, με την αναγγελία στο χέρι:

-Αγκοστίνο! Χάμερφεστ!

Ο Ντι Νίκα τον κοιτάξε· νόμισε ότι τρελάθηκε.

-Ποιος είναι αυτός; Δεν τον γνωρίζω!

-Το ατμόπλοιο του ανιψιού μου.

-Και τι θέλεις από μένα; Πες του χαιρετίσματα!

Ξέσπασε σε γέλια, με τα μάτια κλειστά ακούγοντας τις βρισιές που ξέφευγαν από το στόμα του δον Πιέτρο εξαιτίας της έντονης δυσαρέσκειας που του προκαλούσε εκείνη η αναποδιά.

-Εάν μπορούσαμε...

-Μα φυσικά! – του απάντησε ο Ντι Νίκα. – Πες το κι έγινε. Τώρα θα τηλεγραφήσω στο Τούνεσι και θα τον κάνω να γυρίσει αμέσως. Μην αμφιβάλλεις.

-Ήσουν πάντοτε εντάξει! – του φώναξε ο δον Παράντσα, αφήνοντάς τον σύξυλο. – Πόσο σε πάω!

Κι επέστρεψε στο σπίτι να στολιστεί για την επίσκεψη στο πλοίο. Πάνω στο *Χάμερφρεστ*, μόλις έδεσε στο λιμάνι, τον υποδέχτηκαν με παράτες όλοι οι ναυτικοί, οι σύντροφοι του Κλην. Αυτός, που για τη δουλειά του του υποπροξένου τα βόλευε με δυο-τρεις συνηθισμένες φρασούλες, αναγκάστηκε αυτή τη φορά να κατακρεουργήσει φοβερά την εικόνα της κατά φαντασία γνώσης του της γαλλικής γλώσσας, προκειμένου να απαντήσει στη βροχή των ερωτήσεων που του έκαναν για τον Κλην· και κατάντησε το κολλαρισμένο του πουκάμισο σε άθλια κατάσταση από τον πολύ ιδρώτα που έχυσε για να δώσει σ' εκείνους τους διαβόλους να καταλάβουν ότι εκείνος δεν ήταν ο πεθερός του *Καμμένου*, αφού η σύζυγος εκείνου δεν ήταν κόρη του, παρόλο που την ανέθρεψε από κοριτσάκι.

Δεν τον κατάλαβαν ή δεν ήθελαν να τον καταλάβουν. - *Beau-père! Beau-père!*¹¹

-Εντάξει! – αναφώνούσε ο δον Παράντσα. – Έγινα και *beau-père!*

Δεν θα τον πείραζε, εάν δεν ήθελαν να τον μεθύσουν, υπό την ιδιότητα του *beau-père*, παρόλες τις έντονες διαμαρτυρίες του:

-*Je ne bois pas de vin.*¹²

Δεν ήταν κρασί. Ποιος ξέρει τι διάολο τον πότισαν. Αισθανόταν να φουντώνει. Και τι τεράστιος κόπος να βάλει στο μυαλό όλου του πληρώματος που ήθελε οπωσδήποτε να γνωρίσει τη νυφούλα, ότι δεν ήταν δυνατόν, έτσι, όλοι μαζί!

-Μόνο ο *beau-frère!* μόνο ο *beau-frère!* Πού είναι; *Vous seulement! Venez! Venez!*¹³

¹¹ Beau-père σημαίνει πεθερός στα γαλλικά (σ.τ.μ.)

¹² Δεν πίνω κρασί (σ.τ.μ.)

¹³ Μόνο ο γαμπρός (του Κλην)! Μόνο ο γαμπρός (του Κλην)! Πού είναι; Μόνο εσείς! Ελάτε! Ελάτε! (σ.τ.μ.)

Και τον πήγε στο σπίτι. Ο γαμπρός του Κλην δεν ήξερε ακόμα τίποτα για τη γέννηση του μωρού: είχε φέρει μόνο για τη νύφη μερικά δώρα που του ανέθεσε η γυναίκα του από μακριά. Λυπόταν πολύ που δεν μπορούσε να αγκαλιάσει τον Λαρς. Σε τρεις μέρες το *Χάμερφεστ* θα έπρεπε να φύγει πάλι για τη Μασσαλία.

Η Βενερίνα δεν μπόρεσε ν' ανταλλάξει δυο κουβέντες μ' εκείνον το νέο με το γιγαντιαίο σώμα, που της έφερε ολοζώντανη στο μυαλό τη μέρα που τον Λαρς τον είχαν μεταφέρει πάνω στο φορείο, ετοιμοθάνατο, στο άλλο σπίτι του θείου. Ναι, του είχε φέρει τα χρειαζόμενα για να γράψει εκείνο το γράμμα ο εγκαταλειμμένος· από εκείνον έλαβε την τσάντα και βλέποντάς τον να κλαίει έτσι, τον φρόντισε τόσο τον καημένο τον άρρωστο. Και τώρα ο Λαρς ήταν ο άντρας της κι εκείνος ο ξανθός και χαμογελαστός κολοσσός, σκυμμένος επάνω στην κούνια, ήταν συγγενής της, ο κουνιάδος της. Ήθελε ο θεός της να της επαναλαμβάνει στα σικελικά ό,τι εκείνος έλεγε για το μωρό.

-Λέει ότι μοιάζει σ' εσένα, - απάντησε ο δον Παράντσα. - Μην τον πιστεύεις όμως· μάλλον σ' εμένα μοιάζει.

Άφησε να του ξεφύγει ο δον Παράντσα, αφού του είχαν γεμίσει το στομάχι με όλες εκείνες τις αηδίες στο καράβι. Δεν ήθελε να δείξει την τρυφερή στοργή που είχε γεννηθεί μέσα του για εκείνο το μωρό, που το έλεγε γατάκι. Η Βενερίνα έβαλε τα γέλια.

-Θείε, τι λέει τώρα; - τον ρώτησε σε λίγο, ακούγοντας τον ξένο, τον κουνιάδο της, να μιλά πάλι.

-Περίμενε λίγο, κόρη μου! - ξεφυσούσε ο δον Παράντσα. Δεν μπορώ να προσέχω τι λέτε και οι δύο... Α, *Oui*... Ο Καμμένος, ναι. *Domtage!* Τι κρίμα, λέει... Βέβαια, δεν είναι δυνατόν να τον δει... εάν ο καπετάνιος, καταλαβαίνεις; Φυσικά! Φυσικά! *Oui*.. *Engagement*... εμπορικές υποχρεώσεις, καταλαβαίνεις! Το ατμόπλοιο δεν μπορεί να περιμένει.

Κι όμως, από αυτό το τελευταίο μαρτύριο δεν ξέφυγε ο Κλην. Εξαιτίας μιας αργοπορίας άφιξης των φορτωτικών, το *Χάμερφεστ* αναγκάστηκε να αναβάλει κατά μία ημέρα την αναχώρησή του. Προετοιμαζόταν ήδη να

σαλπάρει από το Πόρτο Εμπέντοκλε, όταν το βαποράκι του Ντε Νίκα μπήκε στο Μόλο.

Ο Λαρς Κλην όρμησε σε μια βάρκα και πέταξε στο κατάστρωμα του караβιού του, με την καρδιά να χτυπά δυνατά. Δεν σκεφτόταν πια τίποτα! Αχ, να έφευγε, να το 'σκαγε μαζί με τους συντρόφους του, να μιλούσε ξανά τη γλώσσα του, να νιώσει ότι είναι στην πατρίδα, εκεί, επάνω στο καράβι του – να το! Μεγάλο! Όμορφο! – να το σκάσει από εκείνη την εξορία, από εκείνον το θάνατο! – Έπεσε στην αγκαλιά του γαμπρού του, τον έσφιξε δυνατά επάνω του, μόνο που δεν τον έπνιξε, και αφέθηκε να ξεσπάσει σε ένα ασυγκράτητο κλάμα.

Όταν όμως οι σύντροφοί του τριγύρω τον ρώτησαν με επιμονή γιατί έκλαιγε τόσο σπαρακτικά, εκείνος συνήλθε, είπε ψέματα ότι έκλαιγε από τη χαρά του που τους ξαναείδε.

Μόνο ο γαμπρός του δεν τον ρώτησε τίποτα: διάβασε μέσα στα μάτια του την απελπισία, την βίαιη απόφασή του με την οποία πέταξε απάνω στο κατάστρωμα του πλοίου, και τον κοίταξε, για να του δείξει, ότι είχε καταλάβει. Δεν υπήρχε χρόνος για χάσιμο: χτυπούσε κιόλας η καμπάνα που έδινε το σήμα της αναχώρησης.

Λίγο αργότερα ο Λαρς Κλην από τη βάρκα έβλεπε το *Χάμερφεστ* να βγαίνει από το λιμάνι και το χαιρετούσε με το μαντίλι μουσκεμένο στα δάκρυα, ενώ και άλλα δάκρυα έτρεχαν από τα μάτια του, χωρίς τελειωμό. Είπε στον βαρκάρη να τραβήξει κουπί μέχρι την έξοδο του λιμανιού για να μπορέσει να δει με την άνεσή του το ατμόπλοιο να απομακρύνεται σιγά σιγά στην απέραντη θάλασσα και να παίρνει μαζί του την πατρίδα του, την ψυχή του, τη ζωή του. Να το, πιο μακριά... όλο και πιο μακριά... εξαφανιζόταν...

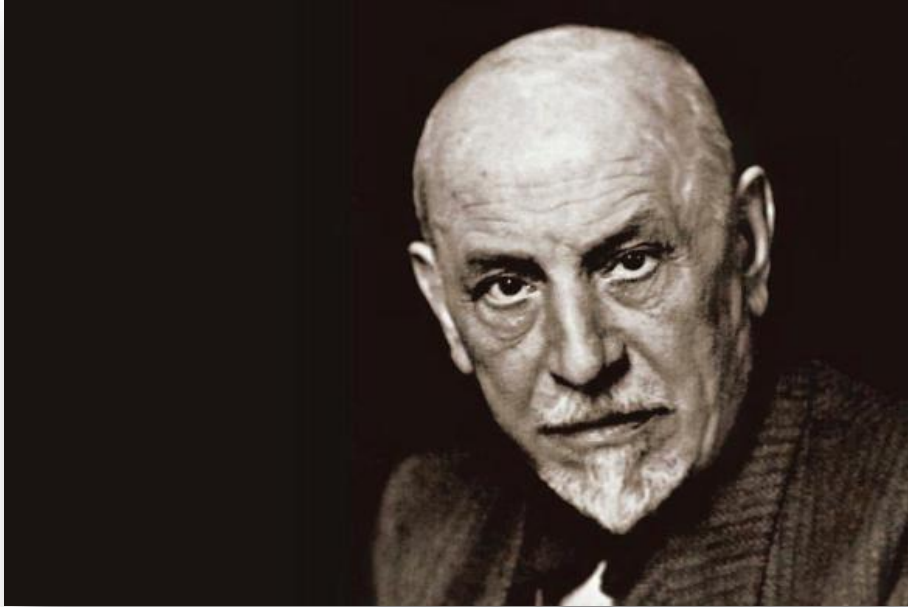
-Γυρίζουμε; - τον ρώτησε, ενώ χασμουριόταν, ο βαρκάρης.

Του έγνεψε ναι με το κεφάλι.

..:ΤΕΛΟΣ:..

ΜΑΚΡΙΑ

Λίγα λόγια για τον Πιραντέλο και το έργο του



Ο **Λουίτζι Πιραντέλο**, ένας από τους σημαντικότερους Ιταλούς συγγραφείς, γεννήθηκε στο συνοικισμό Χάος, κοντά στο Τζιρτζέντι (νυν Αγκριτζέντο) της Σικελίας, στις 28 Ιουνίου 1867. Ο πατέρας του, γαριβαλδίνος, ήταν πλούσιος έμπορος θειαφιού. Από μικρός ο συγγραφέας υπήρξε φανατικός αναγνώστης μυθιστορημάτων και σε ηλικία δώδεκα ετών γράφει το πρώτο του θεατρικό έργο: μια τραγωδία σε πέντε πράξεις, που την παίζουν οι αδερφές και οι φίλοι του. Ο πατέρας του πέφτει θύμα απάτης στη δουλειά του και το 1880 κηρύσσει πτώχευση. Η οικογένεια μεταφέρεται στο Παλέρμο. Εκεί τελειώνει το λύκειο και εγγράφεται στη φιλοσοφική σχολή και στη νομική σχολή του πανεπιστημίου της πόλης, όπου γνωρίζεται με τους σπουδαιότερους ηγέτες του προοδευτικού, δημοκρατικού, κοινωνικού κινήματος που αναπτύχθηκε στη Σικελία στα τέλη του 19ου αιώνα, *Fasci Siciliani*.

Το Νοέμβριο του 1887 εγγράφεται στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης. Την περίοδο εκείνη γράφει μερικά θεατρικά έργα που χάθηκαν. Το 1889 δημοσιεύει μία ποιητική συλλογή με τον τίτλο *Χαρούμενο κακό (Mal giocondo)*. Εγκαταλείπει το Πανεπιστήμιο της Ρώμης, επειδή ήρθε σε σύγκρουση με κάποιον καθηγητή του

των λατινικών, και πηγαίνει στο Βόννη να συνεχίσει τις σπουδές του. Εκεί γράφει δύο ποιητικές συλλογές: *Ελεγείες του Ρήνου (Elegie renane)* και *Πάσχα της Γαίας (Pasqua di Gea)*. Το 1891 παίρνει το πτυχίο του και επιστρέφει στην Ιταλία. Το 1894 παντρεύεται στη Σικελία τη Μαρία Αντονιέτα Πορτουλάνο. Από το γάμο του αυτό γεννιούνται τρία παιδιά. Το 1894 δημοσιεύει την πρώτη του συλλογή από νουβέλες *Αγάπες χωρίς αγάπη (Amori senza amore)*. Το 1898 βγαίνει το πρώτο του μονόπρακτο με τίτλο *Ο επίλογος (L' epilogo)*, που αργότερα θα του δώσει τον τίτλο *Η μέγγενη (La morsa)* και το 1901 το πρώτο του μυθιστόρημα σε συνέχειες *Το περιθώριο (L' esclusa)*.

Το 1903 είναι αποφασιστική χρονιά για τη ζωή του Πιραντέλο και της οικογένειάς του. Ο πατέρας του, που στις επιχειρήσεις του είχε επενδύσει εκτός από τα δικά του χρήματα και την προίκα της νύφης του Αντονιέτας, καταστρέφεται οικονομικά και ο Πιραντέλο απομένει χωρίς οικονομικούς πόρους. Το χτύπημα για τη γυναίκα του είναι μεγάλο: παθαίνει νευρικό κλονισμό και μένει ημιπαράλυτη. Ο ίδιος φτάνει στα όρια της αυτοκτονίας. Κάτω από αυτές τις τραγικές συνθήκες γράφει το αριστούργημά του *Ο μακαρίτης Ματία Πασκάλ (Il fu Mattia Pascal)*, που περιέχει πολλά αυτοβιογραφικά στοιχεία και θα τον καθιερώσει ως συγγραφέα τόσο στην Ιταλία όσο και διεθνώς, μετά τις αλληπάλληλες μεταφράσεις του στα γαλλικά, γερμανικά και αγγλικά. Το 1908 δημοσιεύει τα δοκίμια *Το χιούμορ (L' umorismo)* και *Τέχνη και επιστήμη (Arte e scienza)*, ανοίγοντας μία πολεμική με τον Ιταλό φιλόσοφο Μπενεντέτο Κρότσε, που κράτησε πολύ καιρό. Αρχίζει η συνεργασία του με το σημαντικό εκδοτικό οίκο Τρέβες και την εφημερίδα *Κοριέρε ντέλλα Σέρα*. Συνεχίζει να δημοσιεύει σε διάφορες εφημερίδες και περιοδικά νουβέλες, τις οποίες αργότερα συγκεντρώνει σε τόμους με διάφορους τίτλους. Οι δεκαπέντε αυτοί τόμοι με το επίμετρο αποτελούν μία συλλογή διακοσίων σαράντα νουβελών με το γενικό τίτλο *Νουβέλες για ένα χρόνο (Novelle per un anno)*. Μερικές από αυτές αποτέλεσαν αργότερα το πρωτογενές υλικό για τη δημιουργία των περίφημων θεατρικών του έργων.

Τον Ιούλιο του 1916 ο Άντζελο Μούσκο ανεβάζει στο θέατρο το έργο του Πιραντέλο *Σκέψου το, Τζιακομίνο! (Pensaci, Giacomino!)*. Σημείωσε μεγάλη επιτυχία και αποτέλεσε το έναυσμα για τον Πιραντέλο να ασχοληθεί με μεγαλύτερο ζήλο με το θέατρο. Το 1917 γράφει τις κωμωδίες *Έτσι είναι (εάν έτσι νομίζετε) [Così è (se vi*

pare)], Ο σκούφος με τα κουδουνάκια (*Il beretto a sonagli*), Το πιθάρι (*La giara*) και Η ηδονή της τιμιότητας (*Il piacere dell' onestà*) και ακολουθούν το 1921 Έξι πρόσωπα ζητούν συγγραφέα (*Sei personaggi in cerca d' autore*), το 1922 Ερρίκος ο Δ' (*Enrico IV*) και Να ντύσουμε τους γυμνούς (*Vestire gli ignudi*), ενώ στη Νέα Υόρκη ανεβαίνει το Έξι πρόσωπα ζητούν συγγραφέα. Ανάμεσα στο 1923 και στο 1930 συνεχίζει ακατάπαυστα τη συγγραφή θεατρικών έργων, τα πιο γνωστά από τα οποία είναι *Καθένας με τον τρόπο του* (*Ciascuno a suo modo*), Όπως εσύ με θέλεις (*Come tu mi vuoi*), Απόψε αυτοσχεδιάζουμε (*Questa sera si recita a soggetto*), Ένας, κανένας και εκατό χιλιάδες (*Uno, nessuno e centomila*). Γράφει συνολικά σαράντα τρία θεατρικά έργα. Η συμβολή του στην εξέλιξη του σύγχρονου θεάτρου υπήρξε πολύ σημαντική. Το 1924 γράφεται στο Φασιστικό Κόμμα και το 1929 ονομάζεται ακαδημαϊκός. Το 1934 τιμάται με το βραβείο Νόμπελ για τη λογοτεχνία. Πεθαίνει στη Ρώμη στις 10 Δεκεμβρίου του 1936.

Ο Πιραντέλο έγινε παγκόσμια γνωστός και αγαπήθηκε κυρίως από τα θεατρικά του έργα και το μυθιστόρημά του *Ο μακαρίτης Ματία Πασκάλ*. Έργα του αποτέλεσαν σενάρια για κινηματογραφικές ταινίες, με τελευταίο παράδειγμα το υπέροχο *Χάος των αδελφών Ταβιάνι*. Για τη «φιλοσοφία» του Πιραντέλο έχουν γραφεί πολλά. Η σύγχρονη κριτική συμφωνεί με το γεγονός ότι ο Πιραντέλο (όπως ο Κάφκα και ο Τζόυς), επηρεασμένος από την καθολική σχεδόν καταδίκη του θετικισμού και κατά συνέπεια και του βερισμού (ρεαλισμού) – που διαπερνά την Ευρώπη των αρχών του 20^{ου} αιώνα από τη μια ως την άλλη άκρη και κατά συνέπεια και την Ιταλία όπου παίρνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του *Decadentismo* και του *Futurismo* -, εκφράζει με τα έργα του τη βαθιά κρίση που περνούσαν οι παραδοσιακές αστικές αξίες στην εποχή του, ως αποτέλεσμα της εξάπλωσης της βιομηχανικής επανάστασης και της τεχνολογικής προόδου. Το κεντρικό θέμα της «φιλοσοφίας» του είναι η σχετική αξία, η υποκειμενικότητα της πραγματικότητας. Συνέπεια του γεγονότος αυτού είναι η αδυναμία του ατόμου να ζήσει μια πραγματική ζωή, κι έτσι η καθημερινότητα μοιάζει να είναι ένα θέατρο όπου το άτομο (*persona*) και το θεατρικό πρόσωπο (*personaggio*) συγχέονται. Αλλά και η προσπάθεια να φτιάξει κανείς και να βιώσει τη δική του πραγματικότητα αποτυγχάνει, γιατί έρχεται σε σύγκρουση με την καθιερωμένη ψεύτικη πραγματικότητα, τη γεμάτη υποκριτικές αστικές αρχές, θεσμούς και νόμους που ο Πιραντέλο δεν χάνει την ευκαιρία να ειρωνευτεί.

ΜΑΚΡΙΑ

Η νουβέλα *Μακριά (Lontano)* δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό *Νέα Ανθολογία (Nuova Antologia)* σε δύο συνέχειες, στις 1 και 16 Ιανουαρίου 1902. Το 1923, μαζί με άλλες δεκαπέντε νουβέλες δημοσιεύτηκε στο βιβλίο με τον τίτλο *Η μύγα (La mosca)*. Τελικά ενσωματώθηκε και αυτή στη συλλογή *Νουβέλες για ένα χρόνο*.

Ο Μεταφραστής

Χρίστος Αλεξανδρίδης



Ο **Χρίστος Αλεξανδρίδης** γεννήθηκε στις 9 Ιανουαρίου 1946 στο Βόλο, όπου περάτωσε τις εγκύκλιες σπουδές του.

Σπούδασε Γεωπονία στην Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών (νυν Γεωπονικό Πανεπιστήμιο) και Ιταλική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου ως υπότροφος του Ιταλικού Κράτους.

Εργάστηκε ως γεωπόνος στο Υπουργείο Γεωργίας, από όπου και συνταξιοδοτήθηκε, ως καθηγητής της ιταλικής γλώσσας και ως μεταφραστής.

Στα πλαίσια της μεταφραστικής του δουλειάς έχει μεταφράσει ιταλική και γαλλική λογοτεχνία, δοκίμιο, πολιτικά κείμενα, ιστορία, άρθρα και αναλύσεις σε διάφορα περιοδικά και έχει συνεργαστεί κατά καιρούς με διάφορους εκδοτικούς οίκους (Πατάκης, Μεταίχμιο, Τραυλός, Περίπλους, Θεμέλιο, Susaeta) καθώς και με τις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες Gutenberg και Scribd (μη εμπορική χρήση). Συνεργάζεται επίσης στο Διαδίκτυο με την ομάδα Lyrics Translate για τη μετάφραση στίχων τραγουδιών.

Διδάσκει ως εθελοντής ελληνική και ιταλική γλώσσα στο Ανοιχτό Σχολείο Μεταναστών Πειραιά.

Πλην της ιταλικής, γνωρίζει ακόμη γαλλικά, ισπανικά, αγγλικά και εσπεράντο.

ΛΟΥΙΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΟ

Η ΝΟΥΒΕΛΑ
ΜΑΚΡΙΑ
ΤΟΥ ΛΟΥΙΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΟ

ΕΚΔΟΘΗΚΕ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ
ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΤΟΥ 2022 ΣΕ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΛΕ
ΞΑΝΔΡΙΔΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
ΤΗΣ ΛΙΤΑΣ ΚΟΤΑΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΦΑΡΣΑΡΗ ΚΑΙ
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΣΤΟ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΥΠΟ ΑΔΕΙΑ CREATIVE
COMMONS (BY-NC-ND) ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

